

EXAMENSARBETE

Våren 2011

Sektionen för Hälsa och Samhälle
Socionomprogrammet

Avsändare: Anonym

En kvalitativ undersökning om fenomenet
nätmobbing ur skolpersonalens perspektiv

Författare

Therese Andersson

Hanka Likeric

Handledare

Ann-Margreth Olsson

Examinator

Abstract

Author: Therese Andersson och Hanka Likeric

Title: **Sender: Anonymous** - A qualitative study on the phenomenon cyber -bullying from a school staff's perspective [translated title]

Supervisor: Ann-Margreth Olsson

Assessor:

This study attempts to explore how schools' handles and prevents cyber-bullying among pupils. The purpose in this study was to investigate how the school staffs work in secondary schools with grades sixth to ninth. How do the schools discover, prevent and stop cyber-bullying? Do the schools' have any experiences of cyber-bullying? How do the schools work with anti-bullying concepts – have the new phenomenon cyber-bullying affected and changed the schools' anti-bullying work in connection with the guidelines and in relation to the “new technology”? This study attempts to examine how this is handled within several secondary schools with three different municipalities. The theoretical starting-points have been an inductive theory which later has resulted in four other theoretical models, Meyrowitz two media-models which are describing social environments and several knowledge theories with a sociology perspective. In this study, the methods have been: conversational interviews with school staff – teachers and counselors. The analysis of the empirical material has been primarily content analysis with categorization of sentences which was mainly guided by empirics. The results shows that the schools does not have much experiences of cyber-bullying, they discovers, prevents and stops the phenomenon with same guidelines like the “regular” bullying. The major obstacle in the study showed a lack of resources, mainly among the teachers, such as time pressure and insufficient education on the subject. There also seems to be a lack of collaboration with agents outside the schools, primarily the social services, because the school does not feel that this type of cooperation works. The study provides several issues and several perspectives as a starting point for further research, such as experiences of cyber-bullying at school among pupils and parents.

Keywords: Cyber bullying, bullying, technology, secondary school, prevention, school staff

FÖRORD

Vi vill först och främst ge ett stort tack till skolpersonalen som ställde upp och deltog i undersökningen. Utan deras deltagande och engagemang hade det varit svårt att genomföra denna studie.

Vi vill sedan tacka vår handledare, Ann-Margreth Olsson, som handlett oss under hela vårt uppsatsskrivande och som fick oss att kämpa ända in i det sista.

Ett sista tack vill vi ge till våra nära och kära som funnits vid vår sida under uppsatsskrivandet.

Tack!

Therese Andersson och Hanka Likeric

Kristianstad 29 maj 2011

1. INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Problemformulering.....	8
1.3 Syfte och forskningsfrågor	8
1.3.1 Syfte	8
1.3.2 Forskningsfrågor	9
1.4 Förförståelse	9
1.5 Begreppet förebyggning	10
1.6 Arbetets disposition	10
2. NÄTMOBBNING	11
2.1 Definitioner av begreppen mobbning och nätmobbning	11
2.2 De inblandade individerna i en mobbningsituation	12
2.2.1 Mobbningsituation: Den utsatta	13
2.2.2 Mobbningsituation: Den som utsätter	13
2.3 Vad är nätmobbning?.....	14
2.4 Förebyggande åtgärder vid mobbning och nätmobbning	15
2.4.1 Skolans antimobbningsarbete och ansvar vid mobbning	15
2.4.2 Skolans antimobbningsarbete och ansvar vid nätmobbning.....	16
3. TIDIGARE FORSKNING	18
4. LAGAR OCH RIKTLINJER	22
4.1 Skolverket.....	22
4.2 Skollagen	23
4.3 Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever	24
4.4 Socialstyrelsen	25
4.5 Socialtjänstlagen	26
5. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN	27
5.1 Val av metod.....	27
5.2 Tillförlitlighet och giltighet	29
5.3 Urval	29
5.4 Forskningsetiska överväganden.....	31

5.5	Analysmetod.....	32
5.5.1	Innehållsanalys.....	32
5.6	Litteratur- och artikelsökning	33
6.	TEORETISKT PERSPEKTIV	34
6.1	Induktiv teori	34
6.2	Kunskapssociologiskt perspektiv	35
6.2.1	Kunskapsteori	35
6.2.2	Den moderna kunskapssociologin – Peter Berger & Thomas Luckmanns teori	36
6.2.3	Den icke-determinerade teknologiutvecklingen – Pinch & Bijkers teori om teknologiutvecklingen.....	37
6.3	Joshua Meyrowitz teori	38
7.	RESULTAT OCH ANALYS.....	40
7.1	Skolpersonalens perspektiv - definition av begreppet mobbning & skillnaden mellan mobbning generellt och nätmobbning	40
7.2	Erfarenhet om nätmobbning	42
7.3	Förebyggande åtgärder vid nätmobbning	47
7.4	Antimobbningsarbete vid nätmobbning	49
7.4.1	Handlingsplaner	49
7.4.2	Samarbete med aktörer utanför skolverksamheten	51
7.4.3	Ekonomiska resurser	53
8.	AVSLUTANDE DISKUSSION	54
9.	SLUTSATS	58
	REFERENSER.....	60
	BILAGOR	66
	Bilaga 1	66
	Bilaga 2.....	67

1. INLEDNING

Idag är det sannolikt att mycket av mobbningen i skolan, bland annat på högstadiet sker via digitala medier som resulterar i nätmobbning. Tryggheten som ungdomarna hade förr när de kom hem ifrån skolan har idag förändrats i samband med den utvecklande teknologin som har resulterat i att mobbningen har fått en ny arena som har flyttat ut på internet. Den nya arenan kan tänkas vara en av de största förändringarna inom mobbningen. Förr i tiden utfördes mobbningen mestadels på skoltid och resulterade i både fysiska och psykiska påföljder medan nätmobbningen idag sker överallt och resulterar mestadels i psykiska påföljder. Mobbningen på skolgården kan i dagens samhälle följa med hem via digitala medier på grund av att de flesta människor idag, men framför allt ungdomar har mobiltelefoner med tillgång till internet, vilket leder till att de nästan alltid är anträffbara (Friends 2011). Allt fler barn och ungdomar använder sig av teknologin dagligen (Medierådet 2006) och därför ville vi undersöka om det dagliga användandet av teknologin kan ha försvårat skolpersonalens upptäckt av mobbning och antimobbningsarbete som skolan har. Den nya arenan har givit mobbningen andra namn bland annat nätmobbning, digital mobbning och virtuell mobbning. Vi kommer att använda oss av dessa namn i denna undersökning.

Samtliga intervjupersoner i denna undersökning jobbade med årskurserna sex till och med nio som är de årskurserna som vi valde att undersöka då vi fick den uppfattningen när vi läste på Skolverkets och Friends hemsida att mobbningen är som störst då. Vår första tanke var att skolpersonalen i dessa årskurser hade mer erfarenheter om nätmobbning än annan personal.

1.1 Bakgrund

Ordet mobbning slog igenom i Sverige 1969 då läkaren Peter-Paul Heinemann skrev om mobbning på skolgårdarna i Sverige (2011a). Han konstaterade att skolbarnen lekte *mobb*, omedvetet ända upp i puberteten. För att kunna beskriva *mobben* som pågick på skolorna satte han in barnens beteende i etologen Konrad Lorenz beskrivning av hur djur attackerar i flock (Friends 2011). Det var under 1980-talet som ordet mobbning började användas mer frekvent i samhället, samtidigt som både forskningsintresset och utvecklingen ökade för att stoppa mobbning (Skolverket 2011a). Mobbning i skolan har funnits under en längre tid men det är särskilt de senaste 15-20 åren som mobbningen har uppmärksamrats markant. Först år 1990 infördes det i skollagen att skolan ska utformas med grundläggande demokratiska värderingar och att alla som jobbar inom skolan ska arbeta för varje människas egenvärde (Rimsten 2006).

Under 2000-talet blev nätmobbningen allt vanligare i Sverige då allt fler barn och ungdomar började att använda sig av internets olika mötesplatser. Nio av tio ungdomar chattar dagligen och för många barn och ungdomar är chattandet en självklarhet i vardagen och allt fler har tillgång till egna datorer (Medierådet 2006). I åldersgruppen 10-18 år, var det 60 procent av pojkarna och 53 procent av flickorna som hade tillgång till en egen dator (Statistiska centralbyrån, SCB 2010). I åldersgruppen 10 till 12 år är det ca 62 procent som använder sin dator till att surfa och chatta medan det i åldersgruppen 13 till 15 år är hela 92 procent. Det vill säga att barn och ungdomars kontakt med den digitala världen börjar i de yngre åldersgrupperna och ökar successivt i takt med åldern. Barn och ungdomars ökande kontakt med den digitala världen har resulterat i att cirka 9 procent av flickorna och 2 procent av pojkarna har upplevt någon form av obehagliga händelser i samband med det digitala användandet. Det kan till exempel ha varit att någon spridit rykten om dem eller skrivit saker som har resulterat i att de har blivit arga, ledsna eller oroliga över det som de blivit utsatta för. Även tillgången till egen mobiltelefon har idag ökat markant, då cirka 95 procent i åldersgruppen 10 till 18 har en egen mobiltelefon (ibid).

I en av BRIS (som är en organisation som arbetar för barnens rätt i samhället) undersökningar kom det fram att de barn och ungdomar som tar kontakt med BRIS ofta gör det för att de inte känner att de vill berätta för skolpersonalen om den mobbningsituation som uppstått. I undersökningen beskriver flera av barnen och ungdomarna hur jobbigt det är att klara av vardagen när de blir utsatta för mobbning och att det är svårt att hitta kraft och styrka att orka gå till skolan, vetandes om att de kanske kommer att bli knuffade eller få stå där helt ensamma utan några vänner. (Rönnelid 2010).

I en undersökning av fenomenet mobbning i skolmiljön visar resultatet att ca 15 % av totala antal elever på 959 000 i den svenska grundskolan var inblandade i mobbning, det vill säga som offer eller mobbare. Detta påvisar att 1 av 7 elever var inblandade i en negativ handling som utgjorde mobbning (Olweus 1998). Något som kan utläsas i undersökningen är att mobbning är ett stort problem i den svenska grundskolan samt att det berör många elever (ibid). Detta bekräftas i en annan undersökning (Olson 2011) där resultatet visar på att cirka 10 procent av alla elever i årskurserna sju till och med nio blir utsatta för någon form av mobbning som sker digitalt och som har en tydlig koppling till skolan (ibid).

I DN-artikeln ”*Många ungdomar kränks på internet*” kan man läsa om en undersökning som datainspektionen gjorde 2008, som handlar om kränkningar bland ungdomar på nätet. I denna undersökning deltog 520 elever i åldrarna 14-18 och mer än hälften svarade att de hade blivit utsatta för kränkningar via nätet (Narvehed 2008). Narvehed har intervjuat Leif Stenström som är informationsdirektör på datainspektionen som uttryckte sig vidare om ungdomar och internet: ”Man kan säga att skolgården flyttat ut på internet” (ibid).

Mobbningens nya arena på internet har öppnat upp för nya former av mobbning som bland annat fått namnet nätmobbning. Mobbningen som sker över internet går oftast fortare och drabbar individerna mer psykiskt än fysiskt då mobbningen sker genom skrift och bilder och inte genom öga mot öga mot individerna. Hur definieras då mobbningsbegreppet idag jämfört med förr? Har mobbningsbegreppet samma definitioner idag eller har begreppet fått nya definitioner eftersom mobbningen fått en större utsträckning då den kan utföras mer genom teknologin, via mobiltelefoner och internet istället för i skolans korridorer.

1.2 Problemformulering

Har skolgården flyttat ut på internet? Mobbningens nya arena på internet är något som har vuxit under de senaste åren (Medierådet 2006) och är därför intressant att undersöka. Vilken erfarenhet finns egentligen på skolorna om nätmobbning och skolgårdens nya arena. Att undersöka skolpersonalens erfarenheter om nätmobbningen var något som intresserade oss, då skolpersonalen nästan dagligen har kontakt med eleverna. Om inte skolpersonalen har erfarenheter om detta växande problem hur ska vi då få stopp på det eller åtminstone minska det? Eftersom skolpersonalen har mycket kontakt med eleverna så kan vi tänka oss att det är lättare för dem att få reda på om nätmobbning förekommer eller inte. Att undersöka vad skolorna tillsammans med skolpersonalen gör för att komma åt mobbningens nya arena och hur skolornas antimobbningsarbete och hantering av nätmobbning går till var något som vi tyckte skulle vara intressant att undersöka.

1.3 Syfte och forskningsfrågor

I detta avsnitt kommer vi att beskriva vårt syfte med denna undersökning samt vilka fyra forskningsfrågor som vi kommer utgå ifrån.

1.3.1 Syfte

Vårt syfte med denna undersökning var att undersöka skolpersonalen det vill säga, lärare, resurslärare och kuratorers erfarenheter om nätmobbning.

Vi ville undersöka skolpersonal som arbetar på högstadieskolor med årskurserna sex till och med nio.

I syftet ingår det att undersöka hur fenomenet nätmobbning har påverkat skolpersonalens hantering och förbyggning för att få stopp på nätmobbning. Det vill säga att vi ville undersöka hur skolpersonalen går tillväga när en nätmobbningssituation uppstår och på så sätt se om nätmobbningen har förändrat antimobbningsarbetet. Vi ville även undersöka om handlingsplanerna som finns för mobbning, har utvecklats i takt med fenomenet, nätmobbning.

1.3.2 Forskningsfrågor

- Hur definierar skolpersonalen begreppet nätmobbning – skiljer skolpersonalen begreppet ifrån mobbning generellt?
- Förekommer det några erfarenheter om nätmobbning bland skolpersonal - det vill säga bland skolpersonal så som lärare och kuratorer?
- Hur kan skolpersonal upptäcka, stoppa och förebygga nätmobbning?
- Hur ser skolpersonalens antimobbningsarbete ut - har skolornas antimobbningsarbete påverkats eller förändrats till följd av fenomenet nätmobbning, samt skolornas handlingsplaner i förhållande till den utvecklande teknologin?

1.4 Förförståelse

Det centrala för forskarens resonemang för att formulera vetenskapliga problem bygger på medveten eller omedveten specifik förförståelse. Det vill säga att en vetenskaplig problemformulering tar sin utgångspunkt i mötet mellan vår förförståelse och verkligheten så som vi uppfattar den (Bjereld 2002). En av våra personliga uppfattningar av mobbningsbegreppet är att det inom skolvärlden finns flera olika roller, antingen blir individen utsatt eller så utsätter den eller så är individen inte delaktig över huvudtaget. Eftersom den utvecklande teknologin resulterar i att allt fler barn och ungdomar vistas på nätet och mobiltelefoner, fick vi uppfattningen om att nätmobbningen förekommer oftast i årskurserna sex till och med nio. Nätmobbningen härstammar ifrån den vanliga mobbningen i

skolan och en av våra förförståelser var att en individ som blev utsatt för mobbning på skolan även blev utsatt för nätmobbning.

1.5 Begreppet förebygging

I vår studie kom ett nytt begrepp att utvecklas. För att göra det möjligt att använda ett begrepp som fångade in och täckte det som vi ville undersöka, behövde vi göra en innovation, skapa ett nytt begrepp – begreppet ”förebygging”. I vår undersökning omfattar begreppet skolpersonalens antimobbningsarbete, kunskap, upptäcktsarbete, förebyggande arbete samt stoppande av nätmobbningens utbredning.

1.6 Arbetets disposition

I uppsatsens första kapitel har vi berört uppsatsens bakgrund, problemformulering, syfte och forskningsfrågor och vår förförståelse av nätmobbningen samt en beskrivning av ordet förebygging som har skapats under uppsatsskrivandet. I kapitel två redovisar vi begreppen för nätmobbning men även för mobbning som är grunden till nätmobbning. Vi kommer även att beskriva hur olika myndigheter och forskare definierar begreppet mobbning och vilka de inblandade deltagarna i en mobbningsituation är. Skolornas antimobbningsarbete och ansvar vid nätmobbning och mobbning kommer att beröras. I kapitel tre kommer vi in på tidigare forskning kring nätmobbning och i kapitel fyra redovisar vi de lagar och riktlinjer som styr skolorna när det gäller mobbning. I nästa kapitel, kapitel fem redovisar vi urvalet och tillvägagångssätt för undersökningen, undersökningens metod och metodologiska överväganden, etiska förhållningssätt samt en beskrivning av den analysmetod som vi använt oss av. I kapitel sex beskriver vi våra teoretiska perspektiv som vi använt oss av i undersökningen och i kapitel sju redovisas vårt resultat och analys av det empiriska materialet. I kapitel åtta redovisas undersökningens avslutande diskussion och i sista kapitlet, kapitel nio redovisas våra slutsatser och framtida forskning.

2. NÄTMOBBNING

I detta avsnitt kommer vi att behandla både nätmobbning och mobbning samt vilka begrepp som förekommer inom dessa två. Att vi beskriver båda beror på att nätmobbningen härstammar ifrån den vanliga mobbningen. Vi kommer även att ge en kort beskrivning av de två inblandade individerna i en mobbningsituation innan vi kommer in på fenomenet nätmobbning. I detta avsnitt kommer vi även beröra skolornas antimobbningsarbete och ansvar vid både mobbning och nätmobbning.

2.1 Definitioner av begreppen mobbning och nätmobbning

Enligt Skolverket (2011a) är det inte helt enkelt att definiera vad mobbning är för något eftersom det inte är ett entydigt begrepp. Dock finns det vissa punkter som alltid finns med när det gäller mobbningens betydelse. Dessa punkter är, att det finns negativa handlingar med, att det finns en förövare samt ett offer som utsätts för själva mobbningen och att kränkningen har som avsikt att skada den utsatta personen. Mobbning är när en person blir utsatt för kränkande behandling vid upprepande tillfällen. Dock kan det vara svårt att uttala sig om hur många upprepningar som måste förekomma och under hur lång tid det ska pågå för att det ska klassificeras som mobbning. En negativ handling som äger rum en enstaka gång eller tillfälle bör därför inte anses ligga inom definitionen för mobbning (Campbell 2005; Olweus 1998)

Skolverket har givit några individer uppdraget att göra projektarbetet "*olikas lika värde*" (2011c) för att visa den kunskap som finns om kränkande behandling samt att sprida den. I projektarbetet framgår det att kränkande behandling är ett samlingsbegrepp som används i läroplanerna och skollagen. Under detta begrepp räknas både mobbning och rasistiska beteenden in. När en människas princip om alla människors lika värde kränks, anses det vara en kränkande behandling. Kränkningar kan ske överallt och när som helst (ibid). Enligt Skolverket (2010b) är det inte någon större skillnad på "vanlig" mobbning och nätmobbning förutom att den sistnämnde handlar om att personen blir utsatt för mobbning via sociala och digitala medier och inte offentligt på skolgården som ofta förekommer vid "vanlig" mobbning. Mobbning kan delas upp i aktiv och tyst mobbning. Den aktiva/fysiska mobbningen är när man använder sig av sparkar, slag, knuffar, tafsningar och sabotage men kan även omfatta sönderrivna kläder och blåmärken. Även den verbala mobbningen går under aktiv mobbning och är när individerna uttrycker sig med ord. Det kan vara hot,

ryktesspridning, förolämpningar, skvaller, glåpord men kan även vara att retas och hitta fel på den utsatte. Den tysta mobbningen är den form som har utvecklats i samband med den utvecklande teknologin som är en slags utfrysning och där personen blir kränkt på internet genom ord och bilder, som läggs ut på internet utan personens medgivande. Den tysta mobbningen kan kopplas samman med den psykiska mobbningen som oftast sker i det fördolda och som är svårast att upptäcka. Den psykiska mobbningen kan omfatta gester, miner, utfrysning, blickar och suckar men kan också vara att en person blir utestängd från en grupp människor (Campbell 2005; Friends 2011; Höistad 1994; Olweus 1998; Skolverket 2011a).

Enligt Marilyn Campbell (2005) finns det en hel del olika sätt att utföra nätmobbningen på och flera av dessa finns samlade på ett och samma ställe, nämligen ungdomarnas mobiltelefoner och datorer. Genom mobiltelefonerna kan de både ringa, chatta, smsa och surfa på internet och på så sätt lättare komma i kontakt med andra människor och skicka kränkande mail och sms till den utsatta. När det gjordes en jämförelse mellan den fysiska och den digitala mobbningen genom teknologin, visade det sig att den digitala mobbningen är mer negativ över en längre tid än vad den fysiska mobbningen har visat sig vara (ibid). Microsoft corporation (2006) har gjort en del undersökningar om nätmobbning och är en av de största aktörerna inom it-världen. De har bland annat hand om Windows live messenger som är en kommunikationssida som många barn och ungdomar använder sig av för att kommunicera med varandra. Microsoft bekräftar att den digitala mobbningen är mer negativ under en längre tid då det för många barn är värre att bli utsatt för den digitala mobbningen än för fysisk eller verbal mobbning. Detta kan bero på att de som utsätter någon för digital mobbning kan vara anonym och utföra mobbningen på så sätt att många personer ser det som skrivs. Att den digitala nätmobbningen är svår att upptäcka beror mycket på att de som utsätts för den låter bli att anmäla det som har hänt. Även tekniken har utvecklats och ger idag möjligheter till att spåra de som mobbar någon på nätet. I den fysiska och verbala mobbningen står individernas ord mot ord men genom den digitala mobbningen så finns det teknisk bevisföring som kan vara elektroniska fotspår det vill säga IP-adresser (ibid).

2.2 De inblandade individerna i en mobbningsituation

Här kommer vi att beskriva vilka faktorer som kännetecknar ett mobbningsoffer och en mobbare. Olweus (1998) beskriver de två inblandade individerna på olika sätt och han beskriver mobbningen som sker mellan dem två inblandade parterna som en obalans mellan

mobbaren och mobbningsoffret, det vill säga att det är frågan om maktförhållanden dem emellan.

2.2.1 Mobbningsituation: Den utsatta

Olweus (1998) beskriver dem som utsätts för mobbning utifrån två begrepp, det passiva och det provocerade mobboffret. Det passiva mobboffret har vissa personlighetsdrag och dessa personlighetsdrag kan bero på att individen tidigare i sitt liv har varit utsatt för situationer som har utvecklat en viss typ av personlighet som signalerar fysisk svaghet. Det passiva mobboffret beskrivs även utifrån sin hållning och beteende som signalerar till sin omgivning att de är ängsliga och misslyckade individer som inte vågar ge igen och därför blir just de goda "måltavlor" för att bli förolämpade eller angripna. Många av de utsatta drar sig hellre undan än att försvara sig och det är i den här situationen som det avgörs om angreppet ska fortsätta eller inte beroende på hur den utsatta individen hanterar angreppet. (Höistad 1994; Olweus 1998; Pikas 1987).

Det provocerade offret beskrivs med att de oftast är okoncentrerade och generellt oroliga av sig vilket leder till irritation och spänningar runt om dem. Ofta beskrivs det provocerade offret utifrån sitt egna humör, som kan leda till att dem kommer i konflikt med andra människor. Här kan man sätta in en orsak-verkan kedja som i detta fall kan gå i båda riktningarna, det vill säga att offret som provocerar och irriterar angrips av gruppen som i sin tur leder till att offret börjar irritera och provocera gruppen igen (Olweus 1998; Pikas 1987).

2.2.2 Mobbningsituation: Den som utsätter

Det som kännetecknar den som mobbar enligt Olweus (1998) är att de oftast präglas av impulsivitet och har starka behov av att dominera andra, vilket leder till att personen har en minimal medkänsla i förhållande till mobboffret. De uppvisar även ett aggressivt beteende mot vuxna, lärare och föräldrar. En vanlig orsak bakom uppkomsten av mobbning kan vara att individen själv har en rädsla för att bli utsatt för mobbning. De flesta individer som mobbar är självsäkra och säkra i rollen som aggressiv och stark men är oftast bara ytligt populära med ett fåtal vänner som stöttar dem i deras handlingar. Dessa vänner är oftast passiva mobbare det vill säga att de bara hejar på men inte själva tar initiativet till att utföra mobbningen (Höistad 1994; Olweus 1998)

2.3 Vad är nätmobbning?

I en undersökning om nätmobbning som Friends (2010) har givit i uppdrag till undersökningsföretaget Cint år 2009, medverkade 1113 skolelever i åldrarna 14 till 16.

Denna undersökning visade på att 40 procent av eleverna har blivit utsatta för kränkningar via nätet eller mobiltelefonen och att 62 procent att dessa kränkningar har pågått under skoltid. Av eleverna som blivit utsatta för kränkningar, vet 60 procent vem som har kränkt dem (ibid). Att nätmobbningen har ökat, märks bland annat hos BRIS där de år 2009 hade kontakt med 529 stycken barn och ungdomar som hade problem med den digitala mobbningen (Sandelin 2011). År 2010 hade antalet ökat med 13 procent och det var då 608 stycken som hade problem med den digitala mobbningen (ibid)

Varken Friends (2011) eller Skolverket (2010b) beskriver någon större skillnad mellan nätmobbning och ”vanlig” mobbning utan det enda som skiljer dessa två åt, är att nätmobbningen sker via mobiltelefonen eller nätet det vill säga via digitala medier. Nätmobbning är allt från hotfulla sms, bilder som sprids över nätet, elaka meddelanden på hemsidor och mail (ibid). Nätmobbningen har tagit över och nu är inte hemmets trygghet en säkerhet längre då allt fler använder sig av mobiltelefoner och internet dygnet runt eftersom det är en stor del av deras vardag då det förekommer en gemenskap via det digitala, en gemenskap som är lika viktig för dem som den fysiska vardagen (Friends 2001; Moore 2011).

Än idag är det inte helt klart vem av Nancy Willard eller Bill Belsey som definierade ordet nätmobbning först (Shariff 2008). Enligt Belsey är nätmobbning en användning av digitala medier så som mail, mobiltelefon, och internetsidor. Nätmobbningen är enligt henne när det upprepas och är avsiktligt för att skada den som utsätts. Willards definition av nätmobbningen är att nedsättande saker bildar mobbning. Individer lämnar ut personuppgifter om andra personer och de skriver stötande saker eller nedsättande kommentarer (ibid). Mobbning som sker via nätet är ett konstant växande socialt problem som i förhållande till den ”vanliga” mobbningen kan komma att bli ett allvarigare problem då allt fler ungdomar kommer i kontakt med den digitala världen och dess teknik. En möjlig anledning till att nätmobbningen är ett växande socialt problem kan vara att de vuxna inte vistas på de sidor på internet där nätmobbningen förekommer och på så sätt inte får vetskap om det som skrivs (Friends 2011; Willard 2007). En annan anledning kan vara anonymiteten som är ett stort bekymmer inom nätmobbningen. Inom nätmobbningen är det lättare för mobbaren att vara

anonym via internet än vad det är att vara på skolgården (Dunkels 2009). Anonymiteten på internet kan skapa en möjlighet för en svagare person att mobba en starkare person, då känslan av anonymitet kan minska skillnaden på maktförhållandena, vilket är ytterst ovanligt i den "vanliga" mobbningen (ibid). Anonymiteten som är vanlig i den digitala världen är något som allt fler barn och ungdomar använder sig av när de utsätter andra för trakasserier, att de använder sig av anonymiteten beror oftast på att de lättare kommer undan med sina handlingar då det är svårare att upptäcka vem som utförde dem (Shariff 2008).

Ann Frisen, professor i psykologi vid Göteborgs universitet uttalar sig i artikeln "*Cyberbullying – a growing problem that can be more serious than conventional bullying*" (Olson 2011), precis som Friends att fenomenet nätmobbning kan komma till att bli en mer allvarlig situation i förhållande till den vanliga mobbningen då offret inte har någon tillflykt. Det vill säga att kränkningar som är riktade till offret kommer till att fortsätta på helger och efter skolan via teknologin. Personer som utsätter andra för nätmobbning går nästan alltid på samma skola som mobboffret och mobboffret blir oftast utsatt för både den vanliga mobbningen, som sker i skolan samt för nätmobbning (ibid).

Kommunikationen som sker via digitala medier sker inte i realtid, det vill säga att det kan ta minuter, timmar, dagar eller längre innan en reaktion sker mellan individerna, om det som skrivits (Dunkels 2009). Via de digitala medierna behöver inte individen möta den andra individens reaktioner omedelbart, vilket kan resultera i att man kan känna sig mindre hämmad. I verkligheten formas vi ständigt av andra människors reaktioner men över nätet, i den digitala världen, är den sociala normen lättare att undvika (ibid).

2.4 Förebyggande åtgärder vid mobbning och nätmobbning

I detta avsnitt kommer vi att beskriva skolans antimobbningsarbete och ansvar kring mobbning och nätmobbning.

2.4.1 Skolans antimobbningsarbete och ansvar vid mobbning

Klimatet som finns på skolan är en viktig faktor för att motverka mobbningen som förekommer på skolan. Eftersom skolan består av många barn och ungdomar kan skolan ha en viktig roll för att upptäcka och hantera eventuell mobbning som uppstår (Höistad 1994). En viktig central frågeställning i samband med skolan är, hur mobbning hanteras. Skolan som

verksamhet ska aktivt bidra till ett målinriktat arbete för att motverka kränkande handlingar. Skolan har även en skyldighet att upprätta en handlingsplan som innehåller en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av elever. I skolpersonalens arbetsuppgifter ingår det att uppmärksamma alla typer av kränkande behandlingar och vidta omedelbara åtgärder om det förekommer. Skolan kan dock inte bara ta ställning till mobbning utan måste även ta tag i alla negativa inslag i skolan, det vill säga att skolan årligen ska följa upp hur arbetsmiljön ser ut. Höistad (1994) sammanfattar det förebyggande arbetet i olika punkter, som till exempel att skolan kan se över rastvaktssystemet då mobbning ofta förekommer på dolda platser där vuxna ofta inte befinner sig, samt att skolan kan skaffa sig kunskap om mobbning. En annan punkt som han tar upp är att klassen gemensamt kan skapa en grupp där alla har lika värde där det finns en ”vi” känsla (Herlin & Munthe 2008; Höistad 1994).

Ett av Skolverkets (2010) krav på alla skolor är att de ska ha ett förebyggande arbete mot mobbning, detta arbete kan se olika ut beroende på hur mycket mobbning som förekommer på skolorna. En annan orsak till att det förebyggande arbetet på skolorna kan se olika ut kan bero på att varje enskild skola själv får lägga upp det förebyggande arbetet, dock finns det specifika riktlinjer och lagar som arbetet måste hållas inom (ibid). Skolan som myndighet har skyldighet att genast anmäla till socialnämnden i de fall där socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd (SFS 2001:453).

2.4.2 Skolans antimobbningsarbete och ansvar vid nätmobbning

I artikeln ”Skolan måste ta nätmobbning på allvar” diskuteras skolans ansvar för nätmobbning och dess uppkomst. Då nätet är en del av ungdomars vardag förekommer det kränkningar där, så väl som i skolan (Arrhenius & Harnesk 2010). Mobbningen på skolgården resulterar i många fall också till mobbning på nätet – och det är då det ligger inom skolans ansvar och skyldighet att agera. Skolorna har en handlingsplikt under de timmar som eleverna befinner sig i skolan men många skolor tycker inte att de ska ta ansvar för det som sker på nätet då de inte tror att det händer under skoltid. Nätmobbningen som sker på fritiden påverkar även det som händer i skolan. En individ som blir utsatt för en mobbningsituation kan få påföljder vart individen än befinner sig och detta kan leda till att skolan kan bli skyldig att förhålla sig till situationer där elever blir utsatta på nätet av andra elever än de som går i skolan. Detta på grund av att dessa elever kan visa att de har påverkats av händelsen på nätet. Skolan har en skyldighet att agera om de tror att en elev kan fara illa, det vill säga oavsett,

hur, när eller vilka som är inblandande så har skolan alltid en handlingsplikt. Dock måste händelsen ha kommit till skolans kännedom för att handlingsplikten ska gälla (ibid).

I Skolinspektionens kritikbeslut som gjordes på skolor 2009, handlade hela tolv procent om brister i skolornas arbete mot kränkningar via digitala medier (Arrhenius & Harnesk 2010). En anledning till att skolorna fick dålig kritik i arbetet mot kränkningar via digitala medier kan kanske förklaras med att när ungdomar möts, uppstår det kulturer som de vuxna har svårt att få tillgång till (ibid). För att undvika att barn och ungdomar blir utsatta för nätmobbning borde de vuxna orientera sig och försöka följa med i den digitala utvecklingen (Dunkels 2009). Ett problem med skolornas antimobbningsarbete kring nätmobbning är att skolorna saknar en plan för hur de ska gå tillväga med de förebyggande åtgärderna mot nätmobbning (Friends 2010). Shariff (2004) är inne på att skolorna behöver göra vissa förändringar för att kunna minska nätmobbningen, han beskriver bland annat tre stora och viktiga behov:

1. Undvika att kriminalisera ungdomarna och istället öka de vuxnas ansvar för att göra skolan till en trygg plats.
2. Klargöra skolpersonalens lagliga skyldigheter att skydda alla elever mot bland annat psykisk skada
3. Öka lärarnas lagliga skyldighet att de ska bygga upp en skolmiljö som minskar den kränkande behandlingen som pågår samt att skapa likvärdiga möjligheter för lärande.

3. TIDIGARE FORSKNING

I detta avsnitt kommer vi att beskriva tidigare forskning som gjorts om fenomenet nätmobbning och den utvecklande teknologin. Vi kommer att beskriva Shaheen Shariffs undersökningar om hur skolpersonal hanterade situationer där elever berättade att de behövde hjälp för att de var utsatta för mobbning. Vi kommer även att beröra Kelsey Candice (2007) och Fredrik Olin (2003) som både är inne på att det finns olika former av nätmobbning som vi kommer att gå in närmare på.

Shaheen Shariff (2008) skriver om att den snabba utvecklingen av teknologin har skapat möjligheter till samtal, relationer och möten på internet. Detta är i många fall positivt då individer utvecklar ett större socialt nät men det innebär även risker då användandet av internet kan leda till diskriminering och kränkande behandling över internet och mobiltelefoner (ibid).

Rätten om att uttrycka sig fritt på internet är något som Shariff (2008) tar upp. Många människor vill att olika verktyg ska sättas in för att få stopp eller minska den pågående nätmobbningen. För att sätta stopp för detta vill många tillämpa lagar och regler samt att minska användandet av sociala kommunikationssidor så som Facebook och Msn på skolornas datorer. En av reglerna som många ville använda var att om nätmobbning pågick skulle de individer som utförde det bli avstängda från skolan. Shariff däremot tror inte att dessa lagar och regler kommer att sätta stopp för nätmobbningen utan menar på att de som verkligen vill utföra mobbningen kommer att ta sig runt reglerna. Att skapa bra stämning på skolan och att eleverna får känna sig bekräftade och sedda av skolpersonalen är det som kommer att få stopp eller minska nätmobbningen enligt Shariff. Han är inne på att skolorna måste undervisa bort de uppkomna problemen inte straffa bort dem (Shariff 2008):

Although I believe that schools have an obligation to monitor inflammatory student speech, it is equally important to recognize that educators have a duty to cultivate an educational atmosphere that is consistent with the moral and political principles essential to expanding democratic values (s. 256).

Nätmobbing kan inte bara skyllas på eleverna, utan skolans och samhällets normer och värden spelar också en stor roll. Istället för att skylla på eleverna borde det finnas undervisningar som bygger på att lära eleverna respekt och acceptans, samt moral och etik (Shariff 2008).

I en artikel beskriver Shariff (2004) hur skolpersonal i kanadensiska och amerikanska skolor många gånger går i självförsvar när mobbade elever berättar vad som inträffat och vill ha hjälp. Detta kan föräldrar och barn bevittna genom en lista på saker som både skolledningen och skolpersonalen gör när det uppstår en situation där en elev ber om hjälp på grund av att den är utsatt. Denna lista som föräldrarna och barnen kan bevittna består av dessa saker:

1. Läraren har antagit att den utsatte själv har inbjudit till att andra ska kränka honom/henne.
2. De menar att problemet som uppstått har förstörats av föräldrarna och anklagar därför föräldrarna för att kränka skolan.
3. Flertalet av skolpersonalen och skolledningen har tagit för givet att den skrivna antimobbingsplanen som skolan har gör att skolan själv inte behöver göra mer för att skydda det utsatta barnet.

Kelsey Candice (2007) har genom hundratals personliga intervjuer med ungdomar fått svar på många frågor om den digitala världen och har på så sätt hjälpt föräldrar genom att berätta för dem vilka saker de borde eller inte borde vara oroliga över när det gäller den utvecklande teknologin som barnen använder sig av. Kelseys bok är den första så kallade guideboken för föräldrar angående den nya digitala världen som barn och ungdomar använder sig av. Det är inte ovanligt att barn och ungdomar har svårt att gå ifrån datorn eller stänga av sin mobil och detta beror på att det idag är en stor del av barnens liv och inte bara en ungdomsfas som de går igenom. All den tid barnen lägger på det digitala påverkar barnens liv på olika sätt, bland annat barnens självkänsla och socialisering (ibid). I dagens samhälle är det mycket lättare för ungdomar att skicka iväg ett kränkande sms istället för att säga det ansikte mot ansikte mot personen. Enligt Kelsey blir den kränkande handlingens uttryck genom nätmobbingen mycket hårdare då man genom ett mail, sms eller annan digital media förlorar kroppsspråket på de som utför den kränkande handlingen. Vid ”vanlig” skolmobbing kan personerna höra varandras röstläge, suckar och ansiktsuttryck men detta kan de inte göra genom de digitala

medierna och därför kan de ord som skrivs kännas mer kränkande för personen som blir utsatt än om de hört eller sett det i skolan.

Kelsey beskriver (2007) sex stycken olika former av nätmobbning/cyber-bullying. Dessa är:

1. Trakasserier- här skickar personen upprepande otrevliga meddelanden via SMS, mail eller chattgrupp.
2. Vara förbaskad- individen skickar arga, oförskämda eller hotande meddelande till en person via SMS, mail eller till någon chattgrupp.
3. Imitation- i detta fall utger individen sig för att vara den utsatta personen och skickar eller publicerar saker som sårar personen då det kan få andra personer att få en annan bild av vem den personen egentligen är.
4. Svärta ner- individen skickar eller lägger ut sårande, osanna uttalande om en viss person eller grupp. Kan även vara att man startar en hemsida för att håna personen.
5. Uteslutning- här stänger individen medvetet ut personen från t.ex. en online grupp på internet.
6. Uthängning och bedrägeri- individen skickar eller skriver ut saker om personens privata liv eller skicka runt privata bilder.

Fredrik Olin (2003) skriver i sin undersökning om *digital mobbning*, där han beskriver internet som en självklarhet i de flesta hemmen i dagens samhälle. Allt fler skolor har datorer och internet som en del av den dagliga skolverksamheten. När ungdomarna är ute på internet använder de sig ofta av olika träffpunkter, det vill säga olika sidor där ungdomarna träffas och utbyter tankar och skriver saker till varandra. Det är ofta här, i de skriftliga samtalen som ungdomarna utvecklar nätmobbningen. Även Olin (2003) är inne på flera olika metoder som kan användas vid nätmobbning. Olins (2003) beskrivning av metoderna är:

1. Kommuniken- mobbaren skickar det som han skriver så att hela världen kan se det på internet.
2. Arkivet- även om mobbaren och den mobbade raderar allt som skrivits så finns detta kvar på internet någonstans då det mesta sparas på olika servrar runt om i världen.
3. Krypskytten- denna individ visar sig oftast inte för personen även om den finns i personens närhet. Även fast personen blir blockerad på mobilen internet eller någon annanstans så lyckas personen alltid ta sig in igen på grund av att han hela tiden skapar nya identiteter.

4. Kuriren- internet blir budbäraren av det kränkande meddelandet. Detta är betydligt enklare än att själv framföra det. Genom att utföra det på internet så slipper man den personliga kontakten.
5. Bulletinen- det som skrivs över ett mail eller meddelande ger ett hårdare intryck än vad det skulle ha gjort om man sagt det verbalt då kroppsspråket ger orden en annan mening.

4. LAGAR OCH RIKTLINJER

I detta avsnitt kommer vi att redovisa för fyra stycken lagar och riklinjer som finns mot mobbning. Dessa fyra är skolverket, skollagen, LDK och socialtjänstlagen. Vi kommer även att beröra vissa av Socialstyrelsens uppdrag vid mobbning. Att vi valt att redovisa just dessa lagar och riktlinjer är för att de riktar sig till skolverksamheten som vi avsåg att undersöka i denna studie samt att de två sista tillhör det sociala arbetet. Genom dessa kommer vi undersöka närmare om vilka skyldigheter skolan har gällande nätmobbning/mobbning och vad skolverket har för riktlinjer för en välfungerande skola. Vi kommer även att undersöka vilka riktlinjer som finns för det förebyggande arbetet vid mobbning.

4.1 Skolverket

Skolverket förespråkar att en väl fungerande skola ska bygga på gemensamt ansvar mellan elever, skola och föräldrar och att det är rektorns ansvar att leda och organisera arbetet på skolan. Enligt Skolverket bör varje skola sätta upp ordningsregler för en mer trivsamt skola och bättre arbetsmiljö (Rimsten 2006). Dock måste dessa ordningsregler vara förenliga med skollagen. Dessa regler ska alla kunna ta del av men även ges möjlighet att påverka och ha inflytande när dessa ordningsregler tas fram. För att motverka all kränkande behandling, kan man i skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2004:19) läsa om regler och rutiner för hur hanteringen av kränkande behandling ska gå till. Åtgärder som sätts in ska grundas på varje enskilt fall och bör riktas till både den elev som utfört kränkningen men även till den som blivit utsatt (ibid). Alla dessa åtgärder som görs ska dokumenteras väl, följas upp samt utvärderas noga. I skolverkets läroplan för 2010, beskrivs det olika riktlinjer som alla som arbetar på skolan ska följa. Personalen på skolan ska i sin verksamhet aktivt motverka diskriminering och kränkande handlingar av individer och grupper, samt i sin verksamhet verka för att skolan präglas av solidaritet mellan människor (Munthe & Herlin 2005).

Enligt Skolverket så ska det förebyggande arbetet bygga på att förändra elever och skolpersonalens attityder och normer men även att alla ska få en insyn i att kränkningar förekommer. De påpekar att kunskapen om kränkande behandling och åtgärderna som ska göras för att minska dessa måste öka betydligt för att kunna minska de kränkande behandlingarna (ibid).

Många skolor använder sig av aktiva åtgärder som bland annat målinriktat arbete, skyldigheter att utreda och vidta åtgärder mot all sorts kränkande behandling och likabehandlingsplaner. Enligt Skollagen (SFS 2010:800) 6§ ska varje skola ha en likabehandlingsplan som ska främja elevers lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet med mera. Allt förebyggande arbete bör bedrivas i samarbete med både elever och föräldrar och årligen uppföljas.

4.2 Skollagen

Enligt skollagen (SFS 2010:800) 6 kapitlet 8 § måste alla verksamheter som till exempel skola och förskola som lyder under skollagen upprätta en ny plan varje år mot kränkande behandling men även en likabehandlingsplan. Handlingsplanerna ska främja alla elever och barns lika rättigheter men även förebygga och förhindra all slags diskriminering och kränkning (ibid). Planerna ska anpassas till varje egen verksamhet och ska bygga på verksamhetens aktuella kartläggning (Skolinspektionen 2011). I handlingsplanerna ska inte bara personal och skolledning vara engagerade utan även ungdomar, detta på grund av att det är dem som upplever situationerna som uppstår vid mobbning. Tillsammans ska de följa upp, utvärdera och upprätta denna handlingsplan. I planen ska det framgå hur alla ska få ta del av planen, hur personal ska förebygga, följa upp och agera när situationen uppstår samt hur åtgärderna och ansvarsfördelningen ska genomföras (ibid).

I läroplanerna 2006, för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen, fritidshemmet och de frivilliga skolformerna, Lpo94 och Lpf94 står det att det är skolornas rektorer som har till uppgift att stoppa alla former av kränkande behandling. Kränkande behandling är all sorts mobbning och rasistiskt beteende bland både anställda och elever (Utbildningsdepartementet 2006). I Skolverkets (2011a) rapport om mobbning kan man läsa att det skedde förändringar i lagarna angående mobbning och kränkande behandling åren 1993, 2006, 2009. År 1990 användes mobbning och kränkande behandling som synonyma begrepp och tre år senare 1993 gjordes ett tillägg i skollagen att alla på skolan är skyldiga att förhindra eller försöka att förhindra att elever på skolan blir utsatta för kränkande behandling (ibid). År 2006 skärptes kravet på att arbeta mot mobbning då likabehandlingslagen trädde i kraft. Skollagens sjätte kapitel och kapitlet om diskriminering i diskrimineringslagen behandlar kränkande behandling från och med år 2009 (ibid). I och med dessa förändringar måste all personal och

alla elever rapportera minsta lilla som de har sett eller hört som kan liknas vid mobbning. I skollagen (SFS 2010:800) 6 kapitlet 10§ framgår:

En lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Huvudmannen är den person som ansvarar över hela verksamheten och hans uppgift är att utreda situationen som uppstått samt vidta de åtgärder som krävs för att den kränkande behandlingen ska upphöra (Skollagen SFS 2010:800).

4.3 Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever

I Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever (SFS 2006:67) framgår det att lagen har vissa ändamål som ska uppnås enligt 1 §:

Denna lag har till ändamål att främja barns och elevers lika rättigheter samt att motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Lagen har också till ändamål att motverka annan kränkande behandling.

Lagen tillämpas på verksamheter och utbildning som avses i skollagen (SFS 2010:800) och de kränkningar som betecknas i lag (SFS 2006:67), kan bli straffrättsliga då de kan betecknas som olaga hot, misshandel, förtal och så vidare (Rimsten 2006). Individer som blivit utsatta för kränkningar kan begära skadestånd för mobbningen de blivit utsatta för och huvudmannen kan bli skadeståndsskyldig för både sin egen försummelse av lagen samt för att skolpersonalen inte har följt sina skyldigheter (SFS 2006:67, 15§). Det är själva huvudmannen för verksamheten som ansvarar för att skolpersonalen följer lagen (SFS

2006:67, 3§). Lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever gäller både inom fristående och kommunala skolor (Rimsten 2006).

Skadeståndslagen 3 kap 2§ säger att en kommun kan bli skadeståndsskyldig om det uppstått skador som vållats genom försummelse eller fel vid myndighetsutövning inom verksamheten som kommunen står för (Rimsten 2006).

Lagen (SFS 2006:67) omfattar elever som blivit utsatta för mobbning eller kränkning av andra elever eller av skolpersonal (SFS 2006:67, 9-14§§), vilket kan leda till att det kommer bli lättare för den utsatta eleven att få skadestånd. Detta på grund av att bevisbördan läggs på skolan, det vill säga att när det kommer till skolans kännedom att en elev blivit utsatt för mobbning, måste skolan för att undgå ansvar, bevisa att åtgärder vidtagits för att förhindra fortsatta trakasserier, eller att dessa åtgärder inte skulle ha hjälpt (SFS 2006:67, 18-19§§).

4.4 Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2009) satsade år 2008 pengar på att utvärdera förebyggande arbete mot mobbning i skolorna. Det som ska utvärderas är programmet Prevention i Skolan (PS) (Socialstyrelsen 2009b) som utvecklades mellan år 2005 och 2007 och som riktas till årskurs fyra till nio. Detta program är inte vetenskapligt utvärderat och det är detta som ska göras under perioden som programmet ska pågå (ibid). PS kommer att implementeras i 13 stycken skolor under 2008-2011 sedan kommer en slutrapport lämnas till socialstyrelsen år 2012 och den vetenskapliga utvärderingen om metodens effekter kommer vara klar år 2013 (Socialstyrelsen 2009).

Socialstyrelsen (2009a) har fått vissa uppdrag som de ska genomföra som till exempel det uppdrag som Socialstyrelsen fick år 2007. Det uppdraget handlade om att utveckla ett nationellt utvecklingscentrum för barns psykiska hälsa. Målet med detta utvecklingscentrum är att sätta in tidiga insatser till barn och unga som löper större risk att drabbas av psykisk ohälsa men även att sprida kunskap om effektiva metoder för att upptäcka och förebygga att barn och unga utvecklar psykisk ohälsa. Att främja och förebygga psykisk ohälsa är inget uppdrag som skolan har men de är ändå viktiga för skolans kärnuppdrag som är kunskapsförmedling och demokrati (Socialstyrelsen 2009a).

4.5 Socialtjänstlagen

Av Socialtjänstlagen 14 kap. 1 § 2 stycket (SFS 2001:453) framgår att ”myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter är skyldiga till att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter”. Av lagens fjärde stycke, det vill säga i 14 kap. 1 § fjärde stycket (SFS 2001:453), framgår det att skolan och personalen är skyldiga till att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för en utredning av ett barns behov av skydd som far illa, med detta menas negativa handlingar både fysiskt och psykiskt.

Att vi valde socialtjänstlagen kan förklaras med att lagen omfattar bland annat skolans skyldigheter när de fått kännedom om att ett barn kan komma till att fara illa. Den digitala mobbningen har beskrivits som en typ av mobbning som kan komma till att få psykiska påföljder.

5. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN

I detta avsnitt kommer vi beskriva den metod som vi valt att använda oss av i studien och vi kommer också att beskriva vårt urval, våra forskningsetiska överväganden samt den analysmetod vi valt att analysera efter. Vi kommer även beskriva vår litteratur- och artikelsökning.

5.1 Val av metod

I vår undersökning valde vi att använda oss av en kvalitativ metod för att undersöka nätmobbning från skolpersonalens perspektiv i årskurs sex till och med nio. Undersökningen utfördes i tre olika kommuner i tre olika län som är Stockholms län, Hallands län och Skånes län. Dessa kommuner kommer vi komma in mer på längre fram i studien.

Valet av metod utgick ifrån vårt syfte med undersökningen och de frågeställningar som vi utgick ifrån att försöka besvara. I vår undersökning ville vi ha personliga uppfattningar om hur skolpersonalen arbetade kring nätmobbning och hur deras antimobbningsarbete såg ut på de undersökta skolorna. Därför valde vi att använda oss av en kvalitativ forskningsmetod (Robson 2002). Den kvalitativa metoden handlar om formalisering som innebär att metoden har ett förstående syfte och det centrala för metoden är att det uppstår en djupare förståelse av det som vi avsåg att undersöka, i detta fall nätmobbning (Holme & Solvang 1986). För att få alla våra forskningsfrågor besvarade fanns det i den kvalitativa inriktningen flera olika metoder att välja mellan (Bryman 2010). Vi valde att använda personliga intervjuer för att samla in vårt empiriska material. Personliga intervjuer är när vi som intervjuare träffade intervjupersonerna och intervjuade dem om vårt ämne, nätmobbning (Patel & Davidson 2003).

Att vi valde att använda oss av en kvalitativ forskningsmetod och inte kvantitativ forskningsmetod var bland annat för att vi var intresserade av skolpersonalens egna uppfattningar och berättelser om fenomenet nätmobbning (Ahrne & Svensson 2011). Med den kvantitativa metoden är det svårare att uppfatta skolpersonalens egna uppfattningar och berättelser (ibid). Den kvalitativa metoden handlar mer om inriktning på ord än på siffror som den kvantitativa metoden handlar om (Bryman 2010). Det vill säga att grunden för den

kvalitativa metoden handlar om strävan efter den sociala verkligheten, som innebär beskrivningar av människors egna erfarenheter och upplevelser av en specifik situation, vilket vi var intresserade av att få med i undersökningen (ibid). En fördel med intervjumetoden är den flexibilitet som den besitter, där intervjuaren både kan följa upp ideér, frågor, sondera svar och samtidigt gå in på känslor på ett sätt som är näst intill omöjligt vid en kvantitativ metod (Patel & Davidson 2003). Vid intervjumetoden kan ett svar tolkas annorlunda då vi som intervjuare kan avläsa intervjupersonens kroppsspråk och röstläge vilket vi inte hade kunnat göra vid ett skriftligt svar. Svaret på enkäten kan vi inte följa upp om vi inte förstår det som står skrivet men detta kan vi göra vid intervjuer då följdfrågor kan ställas och på så vis kan svaren utvecklas och fördjupas. Även den kvalitativa metoden har en del nackdelar och en av nackdelarna är att utförandet tar ganska lång tid och om tiden är knapp finns det inte mycket utrymme för många intervjuer vilket kan leda till att resultat inte kan generaliseras i allmänhet, utan att resultaten endast täcker de skolor som undersöktes (ibid).

Vid kvalitativ metod finns det två stycken aspekter som det ska tas hänsyn till och dessa två är standardisering och strukturering (Patel & Davidson 2003). När vi formulerade våra frågor utgick vi från att få in så mycket empiri som möjligt av intervjuerna och vi hade därför i åtanke hur pass mycket utrymme vi skulle ge våra intervjupersoner. Vid en helt strukturerad intervju lämnas det ett minimalt utrymme för intervjupersonerna att svara fritt om ämnet men vid en ostrukturerad intervju lämnar frågorna ett maximalt utrymme för intervjupersonerna att svara fritt inom ämnet (ibid). Den halv-strukturerade intervjuguiden omfattar en blandning av dessa två, det vill säga att frågorna lämnade ett utrymme för intervjupersonerna att svara fritt på frågorna men att vi samtidigt hade våra huvudfrågor att gå efter för att hålla oss inom det vi avsåg att undersöka. Dessa huvudfrågor behövde inte besvaras i någon speciell ordning (Bryman 2010). Vi valde att både vi som intervjuare och intervjupersonerna skulle få styra intervjuens gång och använde oss därför av halv-strukturerade intervjuer. Eftersom vi använde oss av halv-strukturerade intervjuer så hade vi öppna svarsmöjligheter, det vill säga att intervjupersonerna fick svara fritt på frågorna (ibid) och på så sätt prata fritt om ämnet nätmobbning som vi undersökte (Bell 2006). Vi använde oss mycket av uppföljningsfrågor under intervjuerna då vi ville få ett mer utvecklat svar när vi inte riktigt förstod vad intervjupersonerna menade med sitt svar. Våra intervjufrågor kan betraktas som låg grad av standardisering då vi själva formulerade frågorna under intervju tillfällena och ställde frågorna i den ordning som var lämpligast för varje enskild intervjuperson (Patel & Davidson 2003).

5.2 Tillförlitlighet och giltighet

Vilken metod som används för insamling av empiri måste granskas för att vidare avgöra undersökningens tillförlitlighet och giltighet, det vill säga reliabilitet och validitet (Bell 2006). Vid en kvalitativ forskning är orden tillförlitlighet, trovärdighet, överförbara och pålitlighet mer vanligt än reliabilitet och validitet. Tillförlitligheten/reliabiliteten avser att mäta undersökningens tillförlitlighet, vilket är stärkt i denna undersökning då samma resultat framkom gällande de frågor vi ställde till intervjupersonerna i de olika länen. Vid intervjuerna ska en trovärdighet skapas och detta gjorde vi i undersökningen då vi kontrollerade att vi hade uppfattat våra intervjupersoners svar rätt. Något som är svårt vid en kvalitativ undersökning är att alla resultat ska vara överförbara till liknande situationer vilken kan vara svårt då miljön som vi utförde vår undersökning på kan förändras och se olika ut på andra skolor. Pålitligheten uppnås när forskningsprocessen har beskrivits ordentligt men för att den ska uppnås så är det även viktigt att intervjupersonerna inte har påverkat processen med egna värderingar eller liknande (Bryman 2010). Validiteten avser att mäta giltigheten, vilket också stärks då frågorna som ställdes till intervjupersonerna avsåg att mäta och beskriva det som avsåg att mätas i undersökningen, det vill säga förebygging av nätmobbning ur skolpersonalens perspektiv. Metoden som används vid insamling av information ska alltid kritiskt granskas (Bell 2006).

5.3 Urval

När det gäller urvalet av undersökningsspersoner så är det bland annat frågan om hur mycket tid som finns tillgänglig för undersökningen (Patel & Davidson 2003). I vårt fall så avsåg vi att undersöka förebygging av fenomenet nätmobbning ur skolpersonalens perspektiv. Då vi inte hade möjligheten att studera all denna skolpersonal fick vi göra ett urval, ett så kallat stickprov (ibid). Stickprovet grundades utifrån att undersöka skolpersonal som arbetade med årskurserna sex till och med nio, i tre olika kommuner i Sverige. De tre kommunerna i länen som undersökningen baserades på var Stockholms län, Hallands län, och Skånes län. Varför urvalet omfattade just dessa tre län förklaras med att tillgänglighet förekom inom dessa kommuner. Sammanlagt hade vi åtta stycken intervjuer i alla tre länen. Tre av intervjuerna gjordes i en större kommun i Stockholms län och som även är den största kommunen som vi undersökte. Två av intervjupersonerna i detta län hade lång erfarenhet inom skolverksamheten medan den tredje hade lite mindre erfarenhet inom skolverksamheten men hade istället mer kunskap inom verksamheter som arbetar för att förebygga mobbning. I Hallandslän

intervjuade vi tre personer i en mellanstor kommun där en av personerna hade en lång erfarenhet inom skolverksamheten medan dem andra två hade lite mindre erfarenhet. Den sista kommunen var en liten kommun som ligger i Skånes län. Där intervjuade vi två stycken personer med lång erfarenhet inom skolverksamheten. Ingen av dessa åtta intervjupersoner ville att skolans namn eller det personliga namnet skulle skrivas ut. Vi har därför angivit skolorna med andra benämningar så som x och y i de fall som vi behövde nämna skolorna. Intervjupersonerna har fått fingerade namn och heter i vår undersökning Agneta, Pelle, Sophia, Kristina, Steve, Stig, Jocke och Adam. För att intervjupersonerna och andra läsare inte ska kunna ta reda vem som säger vad i de olika kommunerna så kommer vi inte namnge vilka som jobbade i vilka kommuner. Skolpersonalens profession i denna undersökning var att de flesta intervjupersoner någon gång hade varit med om ett nätmobbningsfall och på så sätt fått lite erfarenhet om nätmobbning. Flertalet av intervjupersonerna hade erfarenheter inom det antimobbningsarbete som fanns på skolorna.

Ett av de viktigaste stegen men även det svåraste med kvalitativ forskningsmetod är att få tillträde till det fält som man syftar att grunda undersökningen på (Bryman 2010). Att få tillgång till ett visst fält är beroende av flera olika faktorer, till exempel om miljön är öppen eller sluten (Bell 2006). En sluten miljö som också innebär att den inte är offentlig brukar omfatta organisationer av skilda slag, det vill säga organisationer så som skolor (ibid). Då skolan omfattar ett fält som är svårt att få tillgång till baserades undersökningens urval utifrån två olika urvalsmetoder.

För att få tillträde till intervjupersoner på det fält som vi ville undersöka, det vill säga högstadieskolor så använde vi oss av en blandning av målinriktat urval och snöbollsurval. Det målinriktade urvalet betyder att vi valde att tillfråga tillgängliga individer som tillhörde den målgrupp som vi ville undersöka (Bryman 2010). Vi ville att skolpersonalen som deltog i vår undersökning skulle ha praktiska erfarenheter av antimobbningsarbete, och eventuellt även vara delaktiga i elevrådsteamet eller antimobbningsteamet. Att vårt urval bland annat blev målinriktat beror på att vi ville intervju personer som var relevanta för de forskningsfrågor som vi använde oss av i undersökningen, det vill säga att vi avsåg att intervju skolpersonal som var i kontakt med ungdomar i årskurserna sex till och med nio (ibid).

Då det kan uppstå problematik i att få tillgång till skolmiljön så använde vi oss även av ett så kallat snöbollsurval (Ahrne & Zetterquist 2011). Vilket innebar att vi började intervju en individ som omfattade skolpersonal vi fått tillgång till och som hade de erfarenheterna som vi

sökte efter. Via den här intervjupersonen fick vi sedan förslag på andra lämpliga intervjupersoner (ibid). Ett problem som kan uppstå med snöbollsurvalet är att intervjupersonerna som blir rekommenderade kanske inte har de erfarenheter som undersökningen söker, det vill säga erfarenheter om nätmobbning och antimobbningsarbetet. För att detta inte skulle ske berättade vi vilka erfarenheter vi ville att personerna skulle ha och på så sätt fick vi genom snöbollsurvalet tag i intervjupersoner som passade in i det urval som vi ville undersöka. Bryman (2010) beskriver snöbollsmetoden som så att forskaren först får kontakt med en icke-slumpmässig individ som sedan ombeds att hjälpa forskaren genom att komma i kontakt med andra individer som den känner.

Resultatet av snöbollsurvalet kan kritiskt granskas som vi beskrev i tillförlitligheten och giltigheten, utifrån att intervjupersonerna kan tänkas ha samtalat med varandra gällande intervjun och vilka svar som getts av föregående intervjuperson. Dock visste inte våra intervjupersoner vilka andra län som deltog i undersökningen och på så vis kan den kritiska granskningen endast göras i varje enskilt län då det endast är möjligt att intervjupersonerna som tillhör samma län kan ha samtala med varandra.

5.4 Forskningsetiska överväganden

Etiska kommittéer och etiska råd spelar en viktig roll vid forskningsetiska överväganden då det ska säkerställas att de personer som deltar i undersökningen inte ska ta någon skada och att andra etiska riktlinjer följs (Bell 2006). Inom den svenska forskningen gäller fyra stycken etiska principer eller huvudkrav, dessa fyra grundkrav är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Bryman 2010).

Nyttjandekravet handlar om att de uppgifter som vi samlade in under undersökningen inte får användas för något annat än forskningsändamålet det vill säga till vår undersökning (Svensson & Ahrne 2011). Detta krav har uppfyllts i vår undersökning då intervjuerna endast har använts till att sammanställa vårt resultat för undersökningen och kommer sedan förstöras.

När det gäller konfidentialitetskravet så handlar det om att de uppgifter som vi får in under undersökningen ska behandlas konfidentiellt och med det menas att inga obehöriga personer ska ha tillgång till detta material. Materialet ska under undersökningen helst vara inlåst så att obehöriga inte får tillträde till uppgifterna. När resultat är färdigställt och undersökningen färdig ska uppgifterna förstöras (Bryman 2010). Även detta har uppfyllts då våra deltagare har behandlats konfidentiellt och fått sina namn fingerade samt att vi inte hade med några

bakgrundsfrågor om deltagarna eller andra avslöjande frågor om vilka individerna i undersökningen är. Även organisationerna, det vill säga skolorna har behandlats konfidentiellt och fått andra benämningar som vi nämnt ovan, istället för skolans namn (Bell 2006).

Det tredje kravet är *samtyckeskravet*, där deltagarna får lämna sitt samtycke till deltagandet och själva bestämma om de vill avbryta intervjun (Svensson & Ahrne 2011). För att uppfylla detta krav var vi extra noga med att tydliggöra om deltagarnas frivillighet att avsluta intervjuerna när de själva ville och att de även i efterhand kunde begära att vi tog bort deras intervju ifrån undersökningen.

Det sista kravet av de fyra huvudkraven är informationskravet som innebär att vi informerade alla deltagare om vårt syfte med undersökningen samt att deltagarna informerats om att deltagandet i undersökningen är frivilligt och att dem kan avbryta intervjun när som helst under undersökningens gång (Bryman 2010). Deltagarna upplystes även om momenten i undersökningen samt att de hade rätt att ta del av undersökningen innan den lämnades in och på så sätt gå igenom det som de själva sagt och påpeka om de anser att något blivit fel (ibid). Då ett informations/introduktionsbrev (se bilaga 1) delades ut till deltagarna så har informationskravet uppfyllts.

5.5 Analyismetod

I detta avsnitt beskriver vi den analysmetod som vi använde oss av för att analysera empirin.

5.5.1 Innehållsanalys

Vid val av analysmetod har vi huvudsakligen använt oss av innehållsanalys. När alla intervjuer var transkriberade började vi med att analysera och tematisera undersökningens empiriska material med hjälp av meningskategorisering. Vid meningskategorisering skapas det olika kategorier utifrån undersökningens syfte, det vill säga att man tematiserar sitt material. (Kvale 1997). Innehållsanalysen är ett liknande angreppssätt som används för att räkna hur många gånger vissa teman uppkommer bland våra deltagare (Bell 2006). Dessa teman är bestämda i förväg och används till att tolka innehållet från den empiriska datainsamlingen (Bryman 2010). Innehållsanalysen delas in i tre olika perspektiv beroende på vad det är som vi vill studera i vårt empiriska material (Zhang och Wildemut 2009). Dessa tre perspektiv är konventionell innehållsanalys, riktad innehållsanalys och summerande innehållsanalys. I vår analys använde vi oss av konventionell och summerande

innehållsanalys. Den konventionella innehållsanalysen används när kodningen är förutsättningslös, det vill säga att vi inte har haft några förbestämda kategorier. Det första vi gjorde när vi började analysera var att se vad som var återkommande i alla intervjuer. Analys perspektivet bygger på en induktiv ansats (ibid). Den summerande innehållsanalysen används när analysen ska identifiera och kvantifiera visst innehåll eller vissa ord i intervjuerna. Detta görs för att förstå den kontextuella användningen av de ord eller innehåll som är intressanta i vår analys, det vill säga att vi försökte hitta underliggande betydelser av dessa ord eller innehåll (ibid). När vi sedan hade tagit ut dessa meningsenheter så satte vi in dem under fyra stycken olika kategorier och dessa kategorier som vi använde oss av lyfter fram det centrala budskapet i våra intervjuer men också det centrala budskapet i vår undersökning (ibid). De fyra kategorierna som vi använde oss av var, skolpersonalens perspektiv - definition av begreppet mobbning och skillnaden mellan mobbning generellt och nätmobbning, erfarenhet om nätmobbning, förebyggande åtgärder vid nätmobbning och antimobbningsarbete vid nätmobbning. Den sistnämnda kategorin delades sedan in i underkategorier som var, handlingsplaner, samarbete med aktörer utanför skolverksamheten och ekonomiska resurser.

5.6 Litteratur- och artikelsökning

För att uppnå bästa möjliga kvalitet av litteratur till vår studie, granskade vi vårt insamlade material och tog ut det som var relevant för undersökningens syfte. Vid litteratur och artikelsökning använde vi oss av ett flertal sökmotorer: Google, HKR:s bibliotekskatalog, Varbergs campus bibliotekskatalog, Stockholms stadsbibliotekskatalog, Friends webbportal, DIVA, Skolverkets webbplats, BRIS webbportal, SFS – svensk författningssamling – riksdagens webbportal, LIBRIS och www.uppsatser.se.

En sökmotor som hade stor betydelse för studiens artikel och litteratursökning var hemsidan www.uppsatser.se där vi fick inspiration av andra färdiga examensarbeten.

Nyckelord som kommit till användning: nätmobbning, skola, mobbning i skolan, cyberbullying, bullying, digital mobbning, virtuell mobbning, skolpersonals ansvar vid nätmobbning, socialkonstruktion, kunskapsteori, Shariff, induktiv metod, förebygga nätmobbning, antimobbningsarbete, erfarenhet nätmobbning, lagar och riktlinjer nätmobbning och psykisk-fysisk-verbal mobbning.

6. TEORETISKT PERSPEKTIV

I detta avsnitt kommer vi att ge en beskrivning av våra teorier.

6.1 Induktiv teori

Då vi använde oss av en kvalitativ undersökning har vi använt oss av en induktiv teori som enligt Svensson (2011) är när man drar generella slutsatser utifrån den data som vi samlat in vid intervjuerna, utan att i förväg ha någon utarbetad teori. All data som vi sedan sammanställde gav oss en slutsats för just den skolan och det är den teorin som vi använde oss av i vår undersökning. Induktiva teorin används mestadels när man ska analysera intervjuer om människors upplevelser (ibid).

Hartman (2004) beskriver den induktiva metoden med ordet teorineutral. Han menar att den undersökning som ska utföras, inte ska styras av någon förutfattad mening eller teori, utan att teorin kommer efter att all data är sammanställd. Detta kritiserar Patel och Davidson (2003), då de menar att det finns en risk med att basera sin teori enbart på empiriskt underlag. De anser att forskaren kanske inte har tillräckligt med kunskap för den uppkomna teorins räckvidd, som man i slutändan kommer att använda sig av. Enligt Patel och Davidson är forskning aldrig helt objektiv, även om den inte styrs av någon teori från början, så kan tidigare idéer komma att påverka valet av teorier på ett eller annat sätt (ibid).

Att valet blev en induktiv forskningsansats var att det uppstod problematik i val av teorier då det inte förekom mycket forskning och information om nätmobbning. Begreppet induktiv ansats tillämpades i denna undersökning och en koppling mellan teori och verklighet illustrerades genom att utgå ifrån enskilda fall, som i slutändan kom att formulera en teori.

En viktig uppgift som forskare har enligt Patel och Davidson (2003) är att utveckla och pröva olika teorier som kan vara ett hjälpmedel på det sättet att det hjälper forskaren att förstå verkligheten. Teorin kan beskrivas som ett system av antaganden eller satser som beskriver den del av verkligheten av det studieobjekt som avsågs att studeras. Teorin ska bestå av en sammanhängande helhet utifrån vilken förklaringar och förståelse kan klagöras av en stor mängd existerande information om det studerade objektet. Forskare använder sig av olika modeller där forskaren kan utgöra en teori eller en del av en teori. Modellen använder forskaren under forskningsarbetets gång som en koppling mellan teori och verklighet (ibid).

Som forskare arbetas det med att producera teorier som ska ge en så riktig och klar kunskap om verkligheten som möjligt. Som underlag för att kunna bygga upp en teori används empirin och en central problematisering inom vetenskapligt arbete (ibid).

6.2 Kunskapssociologiskt perspektiv

I detta avsnitt kommer kunskapsteorin behandlas utifrån ett kunskapssociologiskt perspektiv. I vilket kunskapsteorin fokuserar på människans handlande i vardagslivet i form av kommunikation, språk och kunskap.

6.2.1 Kunskapsteori

Kunskapsteorin utifrån ett kunskapssociologiskt perspektiv försöker svara på frågan hur den sociala kontexten påverkar kunskapen, vår kunskap (Wenneberg 2001). Det vill säga att kunskapsteorin utgör olika sätt för hur kunskap kan påverkas av det sociala, detta är grundat på individer som besitter en viss sorts kunskap påverkas av sociala verktyg i form av kommunikation och språk. De mänskliga uttrycken som kommer till för känslor och tankar får en objektiv form, det vill säga att de uttryck som producerats av en mänsklig aktivitet är tillgänglig för både de som producerat det och för andra människor som ingår i den gemensama världen (Berger & Luckmann 2007). De tecken som uppstår vid den subjektiva processen fungerar som varaktiga tecken vid objektivisering, det vill säga att det som kommer till uttryck vid en face-to-face-situation kan upplevas och uppfattas även utanför denna face-to-face-situationen då den kan uppfattas objektivt. Detta kan förklaras med att en subjektiv attityd som exempelvis består av känslan vrede kan komma till uttryck vid en face-to-face-situation genom ansiktsuttryck, kroppsställning och andra specifika rörelser. Känslans tecken kan inte överleva utanför det som sker omedelbart vid en face-to-face-situation, men känslan vrede kan tolkas objektivt med hjälp av ett verktyg (ibid).

En annan utgångspunkt för kunskapsteorin är att det är genom de tekniska apparaterna som en individ får sin kunskap, varigenom kunskapen påverkas och förändras (Wenneberg 2001). Denna teknologi är socialt skapad, vilket kan förklaras med att: om människan inte hade tillgång till teknologin, så skulle inte kunskapen kunna påverkas eller förändras då teknologin är en viktig faktor för att kunna upptäcka - där kunskapen i stor utbredning är formad av teknikens möjligheter och begränsningar (ibid).

Kunskapsteorin kan kopplas samman med undersökningens skolpersonal då det kan tänkas att skolpersonalens kunskap om fenomenet nätmobbning påverkas av det sociala, så som kommunikation och språk. Då nätmobbningen sker via digitala medier kan skolpersonal objektivisera denna typ av mobbning som skett subjektivt då datorer och mobiltelefoner kan användas som ett verktyg för att upptäcka nätmobbning.

6.2.2 Den moderna kunskapssociologin – Peter Berger & Thomas Luckmanns teori

Kunskapssociologins utgångspunkt har avsikten att studera förhållandet mellan den mänskliga tanken och den sociala kontexten. Några som har kommit att betyda mycket för den moderna kunskapssociologin och dess utveckling är Peter Berger och Thomas Luckmann (2007). Deras fokus har legat på vardagskunskapen, som är att den samhälleliga och sociala verkligheten skapas av människan. Berger & Luckmann (2007) redogör för hur människor skapar institutioner där deras konstant upprepade sociala beteende får en fast form. Genom återkopplande mönster skapas de sociala institutionerna, ett så kallat samspelsmönster. Detta kan förklaras vidare med att två individer som samspelar med varandra, i efterhand kommer att utveckla olika vanor när det gäller deras beteende och hur de anpassar sig till vanorna (Berger & Luckmann 2007).

Berger och Luckmann har även utvecklat den tresidiga modellen som grundas som en helhetsteori om det sociala. Berger & Luckmanns teori skiljer sig från den äldre kunskapssociologin genom att den intresserade sig för vardagskunskapen. Teorin grundas utifrån tre utgångspunkter (Wenneberg 2001) vilka är:

- Att samhället är en mänsklig produkt
- Att samhället utgör en objektiv verklighet
- Att människan är en social produkt (Wenneberg 2001, s. 71).

Dessa tre ståndpunkter utgör teorin genom förklaringen att människan av naturen har en tendens att utforma vanor. Vanorna blir i efterhand externaliserade som innebär att vanorna sprider sig till andra individer som själva inte varit med och format dessa. Det uppstår då en institutionalisering. Samhället består av mängder av sådana institutioner, det vill säga att samhället är en mänsklig produkt. Människan som individ tar dem för givna, och därmed har det skett en objektivisering, där den sociala verkligheten existerar oberoende av de människor som befolkar den. Samhället har blivit en objektiv verklighet. Vanorna är också viktiga då människor samspelar med varandra, och det uppstår en tendens att de börjar forma så kallade

typifieringar – vilket betyder att man attribuerar till den andra parten i samspelet typiska motiv för sina handlingar. Dessa typifieringar leder senare till att man börjar spela olika roller mot varandra vilket utgör ett slags socialt fack som individerna agerar inom. Rollerna i samspelet medför också en arbetsfördelning, som utsträcker sig i en fördelning av de sociala handlingarna. Därmed har en uppbyggnad av sociala institutioner kommit till stånd, dessa är resultatet av vanor som efterhand externaliseras till ett större sammanhang och på så vis har samhället blivit en social produkt (ibid).

Den moderna kunskapssociologin i samband med vardagskunskapen kan tolkas ifrån skolpersonalens perspektiv då skolpersonalens kunskap och erfarenhet av fenomenet nätmobbning utgår ifrån de utformade vanorna.

6.2.3 Den icke-determinerade teknologiutvecklingen – Pinch & Bijkers teori om teknologiutvecklingen.

Vad det gäller den teknologiska utvecklingen och dess område har kunskapssociologin kommit att spela en viktig roll. Att teknologin skulle vara en social konstruktion är något som inte kan tänkas vara fel då det är människan som skapat detta (Wenneberg 2001). Social konstruktion kan komma att få en viktig innebörd då teknologins utveckling och det mänskliga ökandet av internet kan frigöra en individ i sin digitala kontakt. En kritiker av detta perspektiv är Hacking (2000), som beskriver den sociala konstruktionen med att när den väl tagit form sprids den okontrollerat.

Enligt det dominerande och traditionella teknologifilosofiska perspektivet har den teknologiska utvecklingen skett naturligt och skulle inte kunna tänkas se ut på något annat sätt (Wenneberg 2001). Den traditionella synen på utvecklingen består av att teknologins utveckling uppfattas som determinerad, det vill säga att förklaringen till utvecklingen är grundat på förhand, fastslaget eller bestämt sätt. Teknologins utveckling grundas på de underlag av detta perspektiv med att utvecklingen inte påverkas av utifrån kommande mänskliga önskemål och krav (ibid). Det är just specifikt tron på den determinerade utvecklingen av teknologin och den ”teknologisk naturen” som utmanar ett sociologiskt perspektiv. Trevor Pinch och Webe Bijker kritiserar den traditionella teknologiutvecklingen genom att ställa upp det de kallar för SCOT-programmet (The Social Construction of Technology) (Bijker & Pinch 1984). Där Pinchs och Bijkers teorier om den teknologiska utvecklingen grundas på att teknologin inte bestäms av grundval av en teknologisk

rationalitet, utan där det istället är de relevanta aktörernas intressen, världsbild och praxis som är utgångspunkten för hur en teknologi i verklighet blir utformad och hur utvecklingen ser ut grundas på vad den genomgår (ibid).

Pinch & Bijkers teori om den icke-determinerade teknologi utvecklingen kritiserar den traditonella teknologiutvecklingen genom att förklara den teknologiska utvecklingen med människors kontakt med det digitala. Fenomenet nätmobbning kan tolkas från den icke-determinerade teknologiutvecklingen då ungdomars kontakt med teknologin är utgångspunkten för hur teknologin i verkligheten blir utformad.

6.3 Joshua Meyrowitz teori

En teoretisk ram som Joshua Meyrowitz, "No sense of place" (1985) beskriver är den ram som sammanställer två stycken skilda teoretiska perspektiv, dessa två är situationism teori och mediedeterministisk teori (medieteori). Att han försöker sammanställa dessa två teorier beror på att han vill utforska de elektroniska mediernas inverkan på människans socialisering. När han utforskar detta så använder han sig av olika utgångspunkter från andras teorier. Vid presentationen av situationsteorin använder han sig av "on" och "backstage behaviour" och dessa kommer från Goffmans teorier (Meyrowitz 1985).

När Meyrowitz ska presentera den mediedeterministiska teorin så utgår han från McLuhan och Innis. Meyrowitz (1985) anser att allt för många gånger så lägger man undersökningarnas vikt på att utforska medias respons hos individerna istället för att lägga vikten på de sociala förändringar som kanske har tillkommit i samhället på grund av de nya medierna. Det som Joshua är intresserad av att utforska är om de elektroniska medierna har gjort att vi människor har ändrat på vårt sociala beteende på grund av att de elektroniska medierna skapar nya sociala miljöer som får oss att vara någon annan än de som vi egentligen är. Han vill utforska vilka effekter de elektroniska medierna har på människors beteende (ibid).

Det situationsteoretiska ramverket har sin utgångspunkt i att det beskriver vad en social situation är. Meyrowitz definierar den sociala situationen som ett möte mellan individer och dessa individer samverkar i ett förhållande med regler som kallas sociala koder. Dessa koder behöver inte vara rätt eller fel för individerna, Meyrowitz menar att vi har bestämt oss för dessa koder och att det är dem som gäller även om de är fel i individens ögon. Om dessa koder på något sätt bryts så drabbas vi individer av konsekvenser i vårt beteende. Mycket av

detta beror på att vi oftast ser oss själva som huvudobjekt när vi gör en analys av våra upplevelser av den sociala situationen. Meyrowitz (1985) menar på att alla analyser som görs i den sociala situationen sker på grund av ens egna upplevelse och själva situationens rätt och fel (ibid).

Meyrowitz teori som beskriver teknologins effekt på det sociala kan kopplas samman med barn och ungdomars kontakt med den digitala världen idag, som skapar nya sociala miljöer. Allt fler barn och ungdomar använder sig av digitala medier som kan tänkas påverka det sociala då internet och mobiltelefoner skapar nya miljöer att vistas på, och på så vis ändrar barn och ungdomars beteende då de digitala medierna skapar anonymitet som förändrar det sociala beteendet i form av att allt fler mobbningsituationer sker virtuellt.

7. RESULTAT OCH ANALYS

7.1 Skolpersonalens perspektiv - definition av begreppet mobbning & skillnaden mellan mobbning generellt och nätmobbning

Kristina: Det är när man utsätter någon för kränkning eller något som personen i fråga uppfattar som kränkning. Det sker under upprepade tillfällen och personen som blir utsatt mår dåligt.

Jocke: Mobbning är en form av kränkning som sker vid ett flertal tillfällen skulle jag vilja säga.

Citaten ovan är uttryck för hur skolpersonalen i de intervjuade länen definierar begreppet mobbning. Mobbningsbegreppet är ett begrepp som är svårt att få en entydig definition av (Skolverket 2011a) och därför har vi valt att undersöka vad skolpersonalen själva anser behöver föreligga för att en viss situation ska definieras som mobbning.

Skolpersonalens definition av nätmobbning kan jämföras med Olweus (1998) tolkning av att handlingarna måste ha skett upprepade gånger och under en längre tid, samt att handlingarna är riktade mot en och samma person som inte kan försvara sig mot de som utsätter. Skolpersonalens kunskap om hur dem definierar begreppen kan tolkas utifrån den kunskapssociologiska kunskapsteorin, där skolpersonalens kunskap kan ha påverkats av det sociala (Wenneberg 2001). Att hitta gränsen för vad som är mobbning och vad som inte är mobbning är något som skolpersonalen beskriver som svårt. Där svårighetsgraden för att dra en gräns uttrycks med:

Sophia: Men sen så är det ju det här med ungdomar att de har en viss jargång man brottas, är det mobbning liksom förstår du.. är det någon som försöker trycka ner någon. Man drar en luva över huvudet man säger någonting så det är svårt att veta.. det beror ju på.. jag tror att våra elever har förtroende så att de kommer och berättar när det händer någonting.

Skolpersonalen uttryckte att det var svårt att säga hur lång tid som en situation ska ha pågått för att det ska kunna definieras som mobbning. För att en situation ska betraktas som mobbning ska det ha hänt vid upprepande tillfällen. Det kan vara svårt att dra en gräns för vad som menas med upprepade tillfällen, då det till exempel kan vara två till tre gånger eller tio till elva gånger.

Att se en större skillnad mellan generell mobbning och nätmobbning var inte heller helt enkelt för skolpersonalen, utan de har beskrivit åtgärder kring begreppet med:

Agneta: [...] dem behandlar det som vanliga konflikter och vanlig mobbning.

Pelle: Nä kanske inte markant skillnad så men den skillnad som jag kan se är väl att jag tror att nätmobbningen är mer utbredd än vad mobbningen är som sker i skolan. I och med att det är så enkelt i dag att ta kontakt med folk och även folk som man inte känner. Det är inte svårt att leta rätt på folk på Facebook utan det är väldigt väldigt enkelt. Men om det är någon skillnad på själva mobbningen, ja det är väl det att den vanliga mobbningen kan bli fysiskt då, medan nätmobbningen stannar vid den psykiska mobbningen som förmodligen är ännu jobbigare att ha och göra med. Som sätter djupare spår liksom men är väl mest utbreddheten i sådana fall. Som jag känner.

Agneta: Nätmobbningen pågår kortare tid skulle jag spontant svara. Och sen så är det inte lika..Den är inte lika skamfyllt helt enkelt. [...] De kommer och berättar och att den här skamen finns inte med som den gör hos en person som har blivit mobbad, sådär fysiskt eller direkt. Det är på ett annat sätt.

En skillnad mellan de två olika mobbningsmetoderna som skolpersonalen tar upp är att nätmobbningen pågår kortare tid och att den går snabbare då den snabbt sprids och är mer utbredd, vilket resulterar i att allt fler mobbningsfall sker digitalt.

Något som skolpersonalen uttryckte sig om var att nätmobbningen kan komma att bli ett stort problem i dagens samhälle, då ungdomarnas användning av det digitala ökar samtidigt som:

Agneta: Det är mindre som kommer till vuxnas vetskap.

Skolpersonalens beskrivning av att nätmobbningen är mer utbredd än den vanliga mobbningen, kan relateras till det som Marilyn Campbell (2005) tar upp i sin undersökning om mobbning på internet, där hon beskriver att nätmobbningen är svårare att komma bort ifrån eftersom den kan uppkomma när som helst och varsomhelst.

7.2 Erfarenhet om nätmobbning

En viktig aspekt för att studera nätmobbningen är att ta reda på skolpersonalens erfarenheter om nätmobbning. En av de stora utgångspunkterna är att få en inblick i hur mycket erfarenheter skolpersonalen egentligen har om fenomenet nätmobbning.

Skolpersonalen berättar att deras erfarenheter om nätmobbningen är minimal men att nätmobbningen är något som utvecklas mer och mer för varje dag som går. Skolpersonalen berättar vidare att fenomenet, är ett växande problem som inte bara är ett skolproblem idag utan även ett samhällsproblem. Som skolpersonalen tidigare nämnt är nätmobbningen enligt dem, mer utbredd än den så kallade vanliga mobbningen som sker på skolgården och vad detta beror på är svårt att säga. Något som skolpersonalen tog upp var att det idag är betydligt enklare att ta kontakt med människor på internet och att det på så sätt kanske är lättare att utsätta någon för nätmobbning. Nedan följer några nätmobbningsfall som skolpersonalen i denna studie varit med om:

Stig: Jag har varit med om ett fall. Och då var det en pojke som hade fotograferats och som las ut på nätet [...] men det var juh mot hans vilja så att säga då vah. Och då tog jag kontakt med eleven som hade gjort det, och han plockade bort det då med en gång när jag såg på, då så att säga.

Adam: Jo jag var med om ett tillfälle då en elev i klassen tog illa upp och blev sårad över att en annan klasskompis lagt upp bilder på nätet som då vederbörande inte ville skulle finnas då på den här hemsidan då som dem chattade på.

Agneta: [...] Vi hade en härva på min förra skola. Där flera tjejer var inblandade och de gick in och hade tagit varandras alias och skrev till andra i kompisens namn och gjorde massa sådana där oschysta grejjer mot varandra och då kunde de också bli väldigt osams i realtid. De satt och skrev och så såg de samtidigt vad någon annan skrev om dem på skärmen och så svara de och så var det världens gräl på gång fast än de inte tala med varandra direkt utan de bara skrev. Och det tog de med sig till skolan sen för då var de jätte osams och någon ville inte gå till skolan därför att någon hade varit så elak i klassen på nätet. Annars så inträffar det här mycket när de är lediga på fritiden alltså. Här har vi haft en del när någon skriver om den andra ofta i förtäckta ordalag som att..Ääh, Jag ska försöka hitta på någonting. ”Alla var på fest hos mig i helgen förutom... ja ni vet vem”. Sådär. Så har man kunnat skrivit.

Mycket av nätmobbningfallen som skolpersonalen berättar om handlar om fall där individerna lägger ut bilder på andra eller där individerna vill påstå sig vara någon annan för att på så sätt hänga ut den andra personen. Skolpersonalen tror inte riktigt att eleverna förstår, att även om de raderar det som de skrivit om någon, går det alltid att söka upp det om det skulle behövas för det finns alltid lagrat i någon hårddisk ute på internet. Från ett kunskapssociologiskt perspektiv är det genom de tekniska apparaterna som en individ får sin kunskap, varigenom kunskapen kan påverkas och förändras. Teknologin är en viktig faktor för att upptäcka situationer som omfattar nätmobbning (Wenneberg 2001):

Steve: Jag tror nog att just nätmobbningen får en annan spridning, det finns alltid kvar där ute.

Något som anses vara mer ”positivt” med nätmobbningen än vanlig mobbning är att det finns bevis för det som har sagt eller skrivits:

Agneta: Dem som har blivit utsatta för nätmobbning de är ofta upprörda och ibland så har dem printat ut.. det finns bevis det kan vara det

Pelle: Vi har försökt att prata ganska så mycket med eleverna att det är väldigt viktigt att spara sådana saker så att de kan visa det.. att man kan visa en mailkonversation till exempel mellan den som mobbas och den som mobbar.

Att spara det som har skrivits vid nätmobbningen är något som har hjälpt skolpersonalen att lösa vissa nätmobbningsfall. Detta kan kopplas samman med kunskapsociologins objektivisering av face-to-face situationen (Berger & Luckmann 2007), där det som kommit till uttryck vid nätmobbningen kan finnas tillgängligt för skolpersonalen på grund av att det finns bevis. Nätmobbningens bevis kan då utifrån skolpersonalens objektiva tolkningssätt av det som skrivits, uppfatta situationen utanför face-to-face-situationen (ibid). Något som kommit till uttryck i intervjuerna är att de flesta mobbningsfall kommer upp till ytan i årskurs sex eller sju då flertalet av eleverna vågar berätta. Skolpersonalen berättar att det inte är helt ovanligt att eleverna då berättar att mobbningen har pågått sen förskolan, det vill säga dagis:

Agneta: Någonstans såg jag siffror på att de flesta mobbningsfallen inträffar någon gång i trean, vid nio-års ålder och jag undrar om det inte ligger mycket i det för att i början när eleverna är väldigt unga eller små så tänker de inte på, de tänker inte på olikheter och tänker inte så mycket på makt förhållanden utan det är mycket här och nu bara som gäller. Och sen när det börjar positionera sig när man börjar mer och mer få egna tankar om vilka de är och hur man jämför sig med andra.. där tror jag att det kommer att det börjar. Men det kanske börjar ännu tidigare.

Kristina: Jag tror det handlar om omotiverade elever, och där det är mycket eget ansvar och där inga vuxna finns till hands för dem. Ingen som kontrollerar dem eller som slår larm om någonting händer. Det är ett samhällsfenomen, det ligger i tiden.

Mobbningens uppkomst beskrivs med att situationen handlar om omotiverade elever där det saknas vuxna för att kunna ingripa vid sådana situationer och hjälpa till. Att en mobbningsituation uppstår kan tänkas ha göra med att ungdomarna saknar någon i deras närvaro som kan hålla koll på de och ingripa ifall det skulle behövas.

I intervjuerna berättade skolpersonalen att det är svårt som lärare eller annan personal att se eller höra om kränkningarna är riktade för att såra någon eller om det är på skämt.

I samband med att de vuxna inte reflekterade över att det var en sårande kränkning så kanske någon utsattes för en mobbningsituation:

Sophia: Jag tror att mobbning uppstår för att äh det tillåts, det är det ena vi tillåter det. För att man kanske inte förstår som vuxen att det där en kränkning.

Skolpersonalen berättar att det är jättesvårt att avgöra vad som är på skämt och vad som är mobbning på riktigt och att det på så sätt kan bli att vissa fall inte tas tag i som det borde, och på så sätt tillåter de att mobbning sker. Att nätmobbningen har utvecklats på senaste åren kan bero på:

Kristina: Teknologin för de behöver inte prata med varandra längre, det finns inget socialt längre utan de behöver bara skriva saker utan att se på varandra. Det är mer opersonligt. Och jag tror att genom detta kan man vara grövre i språket, för det känns inte så farligt för dem eftersom de inte ser personen de säger det till.

Även detta kan kopplas till det som Marilyn A Campbell (2005) tar upp i sin undersökning om mobbning på internet, där hon beskriver nätmobbningen som mer konsekvensfylld än den ”vanliga” mobbningen därför att det skrivna ordet som barn och ungdomar använder sig av betraktas som mer konkret än det uttalade ordet. Vad detta beror på är svårt att veta men det kanske kan bero på att barn och ungdomar tycker det är lättare att skriva dumma saker när de inte ser personen de skriver det till. Detta tar även Olin (2003) upp i sin undersökning som menar att samspel och gränser som finns i verkligheten blir annorlunda på internet där anonymiteten finns och därför blir ungdomarna modiga på nätet och vågar slänga ur sig hårdare och grövre kommentarer till varandra.

Att det mesta av nätmobbningen sker utanför skoltid det vill säga på elevernas fritid, men att eleverna tyvärr tar med sig nätmobbningen till skolan är något som skolpersonalen har berättat om. Utifrån den mediedeterministiska teorin kan det förklaras med att de elektroniska medierna har påverkat människors förändring av det sociala beteendet då de digitala medierna

skapar nya sociala miljöer (Meyrowitz 1985). Nätmobbningen sker betydligt fortare än vad mobbningen på skolgården gör och språket som används på internet är betydligt råare än det språk eleverna vågar använda när de står öga mot öga med personen i skolan. Detta gör att konflikterna som skapas på digitaltid urartar när de träffar varandra dagen efter i realtid, och slagsmål och andra situationer uppstår som uttrycks:

Kristina: Men ofta är det ett föräldrarproblem, för ofta är det föräldrarna som har tappat greppet. De vet inte längre vad deras barn gör. Mycket av denna nätmobbning tror jag sker på fritiden men den visas i skolan. Det är jättejobbigt faktiskt för det är här på skolan det urartar sig och det blir slagsmål och andra saker på grund av att dessa konflikter startat på fritiden över nätet men tar inte ut sig förrän de kommer till skolan och ser varandra.

Sophia: De tar med sig nätmobbningen hit. De mår dåligt här, de träffas, de som utsätter dem här.

Den mobbning som sker på digitaltid kommer till uttryck i realtid. Skolpersonalen beskriver detta som ett problem då nätmobbningen sker på ungdomars fritid men kommer till uttryck när de vistas i skolan. Vilket resulterar i att skolpersonalen får lösa dessa typer av konflikter då ungdomarna mår dåligt i skolan över det som hänt på fritiden via de digitala medierna. Skolpersonalen uttrycker sig vidare om att problematik uppstår då det är föräldrarna som tappat greppet om vad deras ungdomar gör när de vistas ute i den digitala världen, föräldrarnas brist på ansvar resulterar i att skolpersonalen får tacklas med dessa typ av konflikter då de kommer till stånd i skolmiljön.

Att nätmobbning förekommer vet skolpersonalen i denna undersökning om, men de vet inte hur de ska gå till väga för att få vetskap om dessa fall eller hur de kan ska få stopp på dem. Informationen om nätmobbning, är enligt skolpersonalen inte särskilt stor och de känner sig ganska osäkra på hur förebyggningen, upptäckten och hanteringen av nätmobbning ska gå till. En önskan som skolpersonalen uttryckte sig om var att få mer information och utbildning om nätmobbning men även att föräldrarna till eleverna fick ta del av denna information så att alla kan hjälpas åt att få bukt på det växande samhällsproblemet.

7.3 Förebyggande åtgärder vid nätmobbning

I denna studie var vi även intresserade av att undersöka hur skolpersonalen arbetar med förebyggning, upptäckt, hantering och stopp av nätmobbning på de olika skolorna i våra tre kommuner. När det gäller upptäckten av nätmobbning uttryckte sig skolpersonalen om att det nästan aldrig är den utsatte som berättar utan att det är andra elever som kommer och berättar. Dessa personer kan vara den utsattes vänner eller andra elever på skolan som har sett vad som har hänt.

Kommun X har gjort ett flertal förebyggningar för att få bort all mobbning och bland annat har de tagit bort saker på ställen som elever kände sig otrygga samt satt in en rastverksamhet. Syftet med rastverksamheten är att eleverna ska ha någonstans att ta vägen när de har raster för att på så sätt inte gå runt och stör andra lektioner.

Pelle: Det var ju det största problemet när vi hade bänkar här utanför matsalen. Det var liksom otrevligt. Liksom de som siter där slänger ur sig kommentarer och så där.

Sophia: För det märker man ju också att har elever ingenting att göra så hittar dem på dumheter.

Sedan X kommun satte in denna rastverksamhet så har bråk och andra stökigheter på skolan minskat och allt fler elever trivs i skolan då tryggheten har ökat. Att prata och informera eleverna om hur de ska bete sig mot varandra är väldigt viktigt och detta styrks genom nedanstående citat:

Pelle: Och det tror jag är väldigt viktigt att de får lära sig att förstå att det funkar så i livet liksom, bara för att man inte tycker om en person så behöver man inte vara elak.

Citatet ovan kan kopplas samman med det som skolpersonalen tidigare sade om att eleverna oftast hittar på dumheter eller är elaka då eleverna inte har någonting att göra, men detta kan även bero på att de inte tycker om en person, eller att de inte känner samhörighet med den personen och att de då väljer att trycka ner den andra elever och detta uttrycks såhär:

Agneta: Människor som mår bra har inget behov av att trycka ner andra.

Att föräldrarna måste ta sitt ansvar och börja ta tag i sina barn och hålla koll på vad de egentligen sysslar med vid datorn är något som tas upp i intervjuerna. I kommun X2 har skolan nu påbörjat ett projekt i årskurs tre till fem, tillsammans med BRIS där både elever, skolpersonal och föräldrar ska arbeta tillsammans. Ett av huvudmålen i detta projekt är att få stopp på nätmobbningen men även för att föräldrarna ska bli insatta i vad deras barn sysslar med på internet. De vill att föräldrarna skapar konton på de sidor som barnen är inne på och på så sätt kan se vad både deras egna barn skriver men även vad andras barn skriver. Det nya projekt beskrivs av skolpersonalen:

Kristina: Detta är en helt ny arbetsuppgift för oss som är väldigt stor, och det är en arbetsuppgift där det gäller att alla är delaktiga, både lärare, föräldrar och eleverna.

Ett annat huvudmål i detta projekt för årskurs tre till fem är att få föräldrar, barn och skolpersonal att samarbeta mer kring detta fenomen. Att upptäcka och ta tag i den digitala mobbningen uttrycker sig skolpersonalen om att det är ett stort och svårt problem. Som skolpersonalen nämnt innan vill de att informationen om nätmobbningens förekomst ska öka och gå ut till både skolpersonal, elever och föräldrar eftersom skolpersonalen inte har den tid som behövs för att ta tag i det som sker utanför skoltid. Skolpersonalen vill att alla ska hjälpas åt, då det inte längre bara är ett skolproblem:

Kristina: Det är ett samhällsproblem men även ett skolproblem som även nu är ett fritidsproblem.

Att mobbningen inte längre bara är ett skolproblem utan att det har spridits sig skulle kunna kopplas till Berger & Luckmanns tresidiga modell som beskriver vardagskunskapen med tre utgångspunkter för att förklara människans utformade vanor (Wenneberg 2001). Dem tre utgångspunkterna är att samhället är en mänsklig produkt, i vilket den utgör en objektiv verklighet, där människan är en social produkt, vilket skulle kunna förklaras med att språket är centralt för att förstå hur kunskap skapas men även hur kunskapen sker genom sociala interaktioner mellan människor (ibid). Detta skulle i sin tur kunna kopplas samman med

situationismteorin som förklarar den sociala situationen med att individerna som samspelar med varandra utvecklar regler och koder som de sedan använder sig av (Meyrowitz 1985).

En reflektion om detta är att mobbnings spridning kanske kan bero på att kunskapen utvecklas mellan människor, som i detta fall sker genom att en elev använder internet för att mobba och sedan berättar detta vidare till andra människor som på så sätt skapar kunskapen genom de sociala interaktionerna som uppstår mellan dessa personer. Tillsammans utvecklar de sedan regler och koder som de använder sig av.

Skolpersonalen berättar i intervjuerna att det är betydligt svårare att sätta in åtgärder för att få stopp på nätmobbning än vad det är vid den vanliga mobbningen på skolgården, och detta tror skolpersonalen bland annat beror på att ungdomarna i dag är mycket bättre på att använda den utvecklande teknologin än vad vuxna är.

7.4 Antimobbningsarbete vid nätmobbning

7.4.1 Handlingsplaner

Sophia: Det har skett stora förändringar i antimobbningsplanerna men kanske inte så mycket på grund av nätmobbingen det är mer för att skolverket kräver, jag tror det är skolverket som kräver, [...] att likabehandlingsplanerna som de heter nu förtiden Att de inte bara ska uppdateras varje år utan att man ska skriva om dem helt enkelt.

Agneta: Då har vi en plan asso som vi gå efter, de är ganska så fyrkantiga. Då brukar vi först träffa den som har varit utsatt, och den personen får beskriva vad som har hänt och när och vem som gjort vad. Sen så brukar vi träffa den eller dem som har utsatt och det gör vi.. dem träffar vi var och en för sig. Vi brukar vara två vuxna med och då brukar vi presentera att vi vet att det här har hänt [...].

Att det förekommer handlingsplaner på skolorna är något som kommit fram i undersökningen, dels genom sådana uttalanden som ovanstående citat samt på frågan om det förekommer handlingsplaner. Skolpersonalens agerande vid en situation där mobbning förekommit

hanteras enligt ovanstående citat och vidare samarbetar skolan med att som organisation lösa konflikten med att kontakta föräldrarna till alla inblandade, redan efter första samtalet. Skolpersonalens arbetssätt tycks inte skilja sig i förhållande till fenomenet nätmobbning och i intervjuerna har det kommit fram att begreppet nätmobbning inte har utgjort någon egen specifik plan, utan hanteras utifrån gemensamma riktlinjer och handlingsplaner som står i den ursprungliga handlingsplanen som förekommer i organisationen:

Pelle: Ja till viss mån så är det dem vi följer.. det är väl ganska sådär tydliga. Men jag tycker att det är väldigt svårt att följa en handlingsplan eftersom alla situationer liksom är unika i sig och ska man följa en handlingsplan varje gång, då är risken att man springer rakt in i en bergvägg till slut tycker jag för att det inte händer någonting alls. Man får försöka känna av läget lite sådär. Asså vi har ju ganska lätt för att prata med varandra i skolledningen till exempel. Vilket gör att är man osäker då ,då brukar jag ta det med rektor till exempel innan och säga att så här och så här ligger det till och i och med att vi är en sådan liten skola så har rektorn bra koll på eleverna också och då kanske han säger nej gör på det här sättet istället eller nej det kanske är bättre att tänka så här. Så handlingsplaner finns för antimobbningsarbetet också [...]. Det är inte så att när det dyker upp ett mobbningsfall så sätter jag mig inte och kollar i handlingsplanen en gång extra utan då tar jag tag i det för att jag tycker att jag kan tillräckligt av handlingsplanen i bakhuvudet och följer den. Mm så det är inget jag följer till punkt och pricka om jag säger så.

Citatet ovan beskriver tankar kring användandet av handlingsplanen men uttrycker också att alla fall är unika och på så sätt kan det vara svårt att alltid följa handlingsplanerna till punkt och pricka. Gemensamt för alla undersökta skolor är att de alla använder sig av antimobbningsarbete som utgår ifrån handlingsplanerna som skolorna har. De undersökta skolorna använde sig av olika sorters mobbningsteam som arbetade med att få stopp på mobbning i skolan. Hur teamen arbetade är olika i de undersökta skolorna. Vissa skolor använde sig av mobbningsteam som bestod av endast skolpersonal medan andra hade både skolpersonal och elever med i teamet. I de team som eleverna var delaktiga i, var elevernas uppgift att vara kontaktpersoner i klassen det vill säga att andra i klassen berättade för dem när mobbningsfall uppstod. Kontaktpersonerna informerade sedan skolpersonalen i antimobbningsteamet om händelserna. Skolpersonalens reflektioner om förändringar i

handlingsplanerna och antimobbningsarbetet på grund av nätmobbningens och teknologins utveckling beskrivs sammanfattningsvis i uttryck:

Agneta: Nätmobbningen nämns i likabehandlingsplanen, det är väl en förändring som det har inneburit. Men det har inte inneburit någon skillnader i arbetet kring mobbning.

Adam: Vi har ju då inte enbart ett specifikt team som arbetar i förhållande till nätmobbning, utan vi har ju då ett team på skolan som arbetar mot mobbning, sen var det är för typ av mobbning skiljer vi inte på något sätt åt.

I intervjuerna kan det utläsas att fenomenet nätmobbning är något som har uppmärksammats av skolpersonalen. Både skolorganisationerna och skolpersonalen är inne på att de än så länge inte finns något som skiljer begreppen nätmobbning och mobbning åt men ändå kan det utläsas skillnader kring arbetet att uppmärksamma nätmobbningen i förhållande till mobbningen generellt genom:

Pelle: Då kan jag tänka mig att det krävs en helt annan grej. Men jag har ju till exempel aldrig krävt att få se en sms konversation eller någonting sådant där. Men det är ju klart ibland när någon elev verkligen har velat visa mig någonting så har jag kollat på det och så. Men det räcker oftast med att man har vetskapen av att det sker och att eleven har kvar det här i mobilen eller kvar i sin dator. Så att man vet om man måste gå längre så finns det bevis. Och då kan man också använda det mot mobbaren [...], att dem grejerna finns bevarade liksom. Så det kommer dem inte undan med.

Arbetsättet kring nätmobbningen utmärks med den skillnad om att skolpersonalen agerar olika beroende på om det är en situation som uttrycks i mobbning generellt sätt eller i form av nätmobbning. Skolpersonalens arbetsätt skiljer sig åt genom att vid en situation som omfattar nätmobbning ageras det med att bevis förekommer där personalen har bevis som stärker kränkningen av det utsatta.

7.4.2 Samarbete med aktörer utanför skolverksamheten

Samarbetet med aktörer utanför skolverksamheten är något som skolpersonalen har uttryckt en önskan om att det ska utvecklas mer. Att samarbetet med andra aktörer är viktigt beror bland annat på att skolpersonalen arbetar i en organisation som omfattar barn och ungdomar och i organisationen finns det lagar och riktlinjer som ska följas om en elev bedöms fara illa. Vad det gäller andra aktörer utanför skolverksamheten har skolpersonal framhållit brister i samarbetet:

Agneta : Men du vet, dem gör ingenting åt det, [...] BUP gör inget åt det och socialen gör inte heller någonting åt det, utan det blir polisen i så fall.

Avsaknaden av samarbetet just specifikt med socialtjänsten och BUP är någonting som kommit till uttryck. Det mesta samarbetet med andra aktörer utanför skolverksamheten sker med polisen i de få mobbningsfall som inte stoppas inom skolan. Detta ges vidare i uttryck som så:

Pelle: Vid mobbningsfall så har jag aldrig varit med om att socialen har kopplats in i ett mobbningsfall, i tre år som jag arbetat. Så det är ju möjligt att det har hänt innan kanske. Men under min tid har vi inte haft in socialen i ett mobbningsfall, det har vi inte.

Att det förekommer samarbete med andra aktörer är något som bekräftats till viss del, men det uttrycks att samarbetsvilja från vissa myndigheter är låg. Skolpersonalen uttrycker en stor önskan om samarbete mellan skolan som organisation och socialförvaltning – samt BUP.

Antimobbingsarbetet i form av samarbete med andra aktörer ges i uttryck med skolpersonalens initiativ och åtgärder med:

Agneta: Mobbningsplan. Alltså trappan som vi har där, där sista steget faktiskt är polisanmälan.. i att med att mobbning är en olaglig handling.

Mobbningsplanen presenteras i form av trappsteg, där sista trappsteget innebär en polisanmälan, det vill säga ett samarbete med polisen blir aktivt.

7.4.3 Ekonomiska resurser

Vad det gäller skolpersonalens antimobbningsarbete ”så bygger det på att man vidare utbildar personal och elever”. För att skolpersonalen ska kunna utveckla sitt arbete kring nätmobbning och förhindra dess uppkomst ges det i uttryck från skolpersonalen att de ekonomiska resurserna inte räcker till:

Agneta: det kostar.. och det är inte alla skolor som har råd med det.

I takt med att nätmobbningen växer på grund av den utvecklande teknologin så behövs det fler utvecklande metoder för att ett antimobbningsarbete kring fenomenet skall kunna uppstå. Skolpersonalen uttrycker brister i antimobbningsarbetet då det inte finns tillräckligt med resurser för att utveckling i arbetet skall kunna ske i takt med teknologins utveckling.

8. AVSLUTANDE DISKUSSION

I denna avslutande diskussion kommer vi att ställa vår empiri mot tidigare forskning och teori, för att på så sätt kunna besvara studiens frågeställningar. I undersökningen intervjuade vi skolpersonal i tre olika län och sammanlagt blev det åtta stycken intervjuer.

När denna undersökning startade upptäcktes det att det inte fanns så mycket tidigare forskning kring fenomenet nätmobbning. Dock fanns det forskning kring den så kallade vanliga mobbningen, som beskrivs i kapitel två. Vi hade en förförståelse att fler hade forskat kring nätmobbningen, eftersom det är ett växande problem då allt fler barn och ungdomar använder sig av den utvecklande teknologin (SCB 2010). Detta resulterade i att denna upptäckt som gjordes var intressant då fenomenet har ökat de senaste åren (Sandelin 2011). Bara från år 2009 till år 2010 ökade nätmobbningen med hela 13 procent (ibid). Teknologins utveckling beskrivs i kapitel två angående nätmobbning.

Skolpersonalens definition av begreppet nätmobbning skiljer sig inte mycket från begreppet mobbning. Den stora skillnaden som skolpersonalen beskrev var att den digitala mobbningen utförs på internet och är på så vis mer utbredd än den så kallade vanliga mobbningen. Skolpersonalen beskrev även att nätmobbningen gick fortare, då den sprids snabbare på internet samt att den påverkar de utsatta personerna psykiskt.

Att skolpersonalen inte har mer erfarenhet om nätmobbning än det som vi har fått fram i resultatet är oroväckande. Skolpersonalen beskrev sin erfarenhet som minimal men att de visste att begreppet förekom. Skolpersonalens erfarenhet uppkom bland annat när de fick ta del av den digitala mobbningen som följde med till skolan men även när elever själva kom och visade det som skrivits eller lagts ut på nätet. Detta skulle kunna jämföras med kunskapsteorin som utgår från att de tekniska apparaterna är en viktig utgångspunkt för kunskapen, på så sätt att kunskapen påverkas och förändras genom teknologin (Wenneberg 2001). Den utvecklande teknologin är socialt skapad, det vill säga att om skolpersonalen inte hade haft tillgång till teknologin hade kunskapen varit än mindre men även upptäckten av den digitala mobbningen hade varit betydligt svårare än vad den är i dagens samhälle (ibid).

En reflektion som vi gjorde i resultatet var:

Kan skolpersonalens minimala erfarenheter om fenomenet ha att göra med att de undersökta skolornas antimobbningsarbete inte innefattar fenomenet nätmobbning i sådan stor utsträckning? Att vi ställer denna fråga är för att i analysen har vi fått fram att skolorna inte hade något särskilt antimobbningsarbete kring den digitala mobbningen, utan att antimobbningsarbetet gick till på samma sätt som vid så kallad vanlig mobbning. Detta var något som vi reagerade på då de två mobbningsmetoderna som vi beskriver i kapitel två borde ha två helt olika tillvägagångssätt. Den ena är att nätmobbningen som är en psykisk mobbning där personen inte ser den andra personens kroppsspråk och på så sätt missar personens röstläge och mimik. Medan den andra är så kallade vanliga mobbning som är mer fysisk och verbal och här hör personen oftast den andra personens suckar och röstläge. Detta är något som kan relateras till Kelsey (2007) som är inne på att nätmobbningens uttryck blir mycket hårdare då man genom ett mail, sms eller annan digital media förlorar kroppsspråken på de som utför mobbningen på internet. Även Kelsey är inne på att personerna i den ”vanlig” skolmobbningen hör den andra personens röstläge, suckar och ansiktsuttryck och därför blir uttrycken på internet och i den digitala mobbningen betydligt hårdare. Skolpersonalen har även de uttryckt att språket på internet är hårdare och råare, än det språk som ungdomarna använder sig av i verkliga livet. Skolpersonalen har beskrivit olika fall som de har varit med om och dessa fall har både varit hårda och milda men har handlat om saker som personerna i fråga inte skulle våga göra i det verkliga livet, men genom att använda internet har personerna vågat utföra kränkningarna.

I resultatet har det även kommit fram att ungdomarna på internet kan skriva saker och använda sig av ett språk eller uttryck som bara gruppen förstår och på så sätt kan de stänga andra ungdomar och vuxna ute. Därför kommer mindre av nätmobbningen till vuxnas vetskap. Detta kan kopplas samman med Peter Berger och Thomas Luckmanns teori om den moderna kunskapsociologin där deras fokus ligger på vardagskunskapen som skapas av människan genom den samhälleliga och sociala verkligheten (Wenneberg 2001).

Ungdomarnas upprepande sociala beteende skapar egna beteendemönster, ett så kallat samspelsmönster dem emellan. Ungdomarnas egna samspel med varandra utvecklas sedan till olika vanor som de beter och anpassar sig efter (ibid). Dessa uttryck och språk som ungdomarna utvecklar är kunskap som de skapar i sina sociala sammanhang och använder i samspel med andra. Genom de sociala sammanhangen sprider sig denna kunskap vidare bland ungdomarna.

Att det inte längre finns något socialt hos ungdomarna, eftersom den nya teknologin är allt mer opersonlig, då ungdomarna inte längre behöver prata med varandra öga mot öga är något som har framkommit i resultatet. Kanske har detta, att det inte finns något socialt hos ungdomarna längre, en koppling till det som Joshua Meyrowitz (1985) vill utforska i sin teori som beskrivs i kapitel sex, det vill säga hur teknologin inverkar på människans socialisering. Detta kan även kopplas till Shariff (2008), som beskriver att den nya teknologin är ett växande socialt umgänge, som är tvärt emot vad skolpersonalen berättar. Shariff menar att ungdomarna genom teknologin utvecklar ett större socialt nätverk genom möten på internet men att detta sociala nätverk kan innebära risker då det kan leda till nätmobbning eller annan kränkande behandling. Skolpersonalen ser inte på teknologin som Shariff, utan skolpersonalen är mer inne på att teknologin gör så att ungdomarna hellre stannar inne framför datorn än att gå ut och träffa sina vänner i det verkliga livet.

Skolpersonalen berättade att nätmobbningen är svårare att upptäcka och att mindre av denna mobbningsmetod kommer till vuxnas vetskap, då den sker digitalt. En reflektion som vi gjorde här var att skolpersonalen kanske skulle följa Meyrowitz (1985) mediedeterministiska teori för att lättare upptäcka nätmobbningen samt för att mer ska komma till vuxnas vetskap. Skolpersonalen skulle kunna lägga mer vikt på att se vilken social förändring som har skett hos eleverna i takt med teknologin.

Även fast än skolpersonalen uttrycker sig om att det är svårare att upptäcka den digitala mobbningen, använder de sig av antimobbningsarbetet som är till för den så kallade vanliga mobbningen, som är lättare att upptäcka. En annan reflektion som vi har gjort är att skolorna kanske skulle kunna använda sig mer av de tre stora och viktiga behov av förändringar i skolorna som Shariff (2004) beskriver i kapitel två, för att på så sätt förbättra sitt arbete mot nätmobbning. Behoven som Shariff beskriver och som de undersökta skolorna har kommit en bit på kan kanske relateras till Dan Olweus (1998) tidiga uppmärksammande av det stora problemet med mobbning i skolan. Det tidiga uppmärksammandet av Olweus kan kanske ha resulterat i att skolorna i Sverige har kunnat utveckla ett genomtänkt antimobbningsarbete i tidigt skede.

I undersökningens resultat har vi fått fram att skolpersonalen inte har den tid och de resurser som behövs för att kunna lösa dem konflikter som urartar i skolan på grund av nätmobbningen. I resultatet kunde vi utläsa att skolpersonalen uttryckte sig om att de

ekonomiska resurserna inte var tillräckliga för utbildningar inom nätmobbning, då de kostar för mycket. Att den nya mobbningsmetoden är en stor och ny arbetsuppgift för skolpersonalen är något som kommit fram i analysen då skolpersonalen uttrycker att det idag inte bara är skolproblem utan även ett samhällsproblem och fritidsproblem. Ett mönster som upptäcktes i denna undersökning är att både skolpersonalen och Shariff (2004) är inne på att alla måste hjälpas åt när det gäller arbetet kring nätmobbning. Det räcker inte bara med att skolpersonalen engagerar sig utan även elevernas föräldrar måste engageras i arbetet kring den digitala mobbningen.

Skolpersonalen har även uttryckt sig om att de vill ha mer riktlinjer för hur förebyggningen och upptäckten av nätmobbningen ska gå tillväga samt en önskan om ett större samarbete med andra aktörer utanför skolverksamheten. Samarbetet idag med andra aktörer utanför skolan är väldigt liten på de undersökta skolorna. Skolpersonalen berättar att i de fall som inte går att lösa på skolan eller med hjälp av elevernas föräldrar, använder de sig av sista utvägen i antimobbningsarbetet som är polisen. Resultatet visar att skolpersonalen inte känner till något samarbete med några andra aktörer än polisen utan att de flesta mobbningsfall upphör efter samtal med de inblandade på skolan. Något samarbete med andra myndigheter som till exempel socialtjänsten är det ingen av skolpersonalen som känner till.

9. SLUTSATS

Resultatet av denna undersökning visar på att det finns mycket att både upptäcka och utveckla kring fenomenet nätmobbning. Skolpersonalen har i undersökningen uttryckt sig om att nätmobbningens uppkomst är svår att upptäcka och därför svårare att förhindra. Skolpersonalen har uttryckt en önskan om mer information och utbildning på skolorna, där både skolpersonal, elever och föräldrars delaktighet är viktig i samband med förebyggning av nätmobbning.

En stor och viktig slutsats som vi har fått fram i undersökningen är att skolpersonalen saknar kunskap om begreppet nätmobbning och hurvida de ska hantera de nätmobbningssituationer som uppstår. Även om det finns ett stort intresse för införande av mer kunskap kring fenomenet nätmobbning, så finns det varken tid eller resurser och framförallt inte ekonomiska resurser för denna typ av arbete. Skolpersonalens önskan och intresse för förebyggning av nätmobbning är något som bör uppmärksammas, i och med att skolpersonalen är en viktig del av arbetet för att både upptäcka, förebygga, och förhindra denna typ av mobbning.

En stor brist som vi har fått fram i undersökningen är att det inte finns något antimobbningsarbete för nätmobbning utan att skolpersonalen använder sig av samma antimobbningsarbete som vid så kallad vanlig mobbning. Nätmobbningen är ett fenomen där dess spridning tar allt mer plats och kan komma till att beröra allt fler barn och ungdomar i framtiden. Detta kan komma att leda till att skolan som organisation kan behöva förändra och utveckla sitt antimobbningsarbete när det gäller både förebyggning av nätmobbning och hantering av konflikter, då den ”vanliga” mobbningen kommer att behöva urskiljas ifrån den digitala mobbningen. För att skolpersonalen ska kunna uppnå denna typ av förändring i sitt arbete kring förebyggning av nätmobbning, behövs det ett större samarbete med andra resurser utanför skolverksamheten. Dessa aktörer skulle kunna vara elevernas föräldrar, kommunen eller socialtjänsten.

Innan studien började trodde vi att nätmobbningen oftast förekom i årskurserna sex till och med nio, men även att nätmobbningen hade en koppling till den vanliga mobbningen i skolan. Då vi fick den uppfattningen när vi läst lite grundfakta om nätmobbning innan studien. Det vill säga att vår förförståelse var att en individ som blev utsatt för mobbning på skolan även blev utsatt för nätmobbning utanför skolan. Utifrån undersökningens resultat fick våra två

utgångspunkter helt nya innebörder, då det framkom i resultatet att nätmobbningen skulle kunna tänkas förekomma mycket tidigare i de lägre årskurserna. Resultatet visade även att nätmobbning ofta uppkom utanför skolan och sedan följde med till skolan och urartade där.

Under intervjuernas gång har det framkommit intressanta saker som skulle kunna vara givande att forska vidare på. En framtida forskning skulle kunna vara att fenomenet nätmobbning undersöks utifrån ett elev – föräldrar perspektiv där elevers och föräldrars uppfattning om skolornas förebyggning av nätmobbning undersöks. Det hade även varit av värde att undersöka om elevers uppfattning är densamma som skolpersonalens eller om den skiljer sig, då eleverna är en viktig del i förändringsarbetet kring nätmobbning. Två andra givande framtida forskningar skulle vara att undersöka nätmobbningen från ett elev – föräldrar perspektiv och på så sätt få fram deras erfarenheter om ämnet. Att undersöka nätmobbningsbegreppet utifrån de yngre årskurserna än vad som avsågs att undersökas i denna studie skulle vara av intresse, då den framtida forskningen skulle kunna omfatta en jämförelse hurvida nätmobbningen förekommer och skiljer sig åt i de olika årskurserna. Även ett genusperspektiv skulle vara en intressant framtida forskning. Vi hade tyckt att frågeställningen: Ses nätmobbningen annorlunda beroende på vilket kön de inblandade eleverna har – och vilket kön är mest utsatt av nätmobbningen? hade varit intressant i en undersökning om genusperspektivet inom nätmobbning.

Sammanfattningsvis finns det en hel del givande framtida forskning inom nätmobbning som hade varit intressant att undersöka.

REFERENSER

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011): "Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen" i Ahrne, Göran och Svensson, Peter, (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Ahrne, Göran & Zetterquist-Eriksson, Ulla (2011): "Intervjuer" i Ahrne, Göran och Svensson, Peter, (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Bell, Judith (2006): *Introduktion till forskningsmetodik*. Studentlitteratur

Berger, L. Peter & Luckmann, Thomas (2007): *Kunskapssociologi – hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Falun: Whalström & Widstrand

Bjereld, U, Demker, M & Hinnefors, J (2002): *Varför vetenskap?*.Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (2010): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra upplagan. Malmö: Liber AB. s. 131, 132 -432

Campbell, Marilyn A. (2005): *Cyber bullying: "An old problem in a new guise?"*. Australian Journal of Guidance and Counselling 15(1): s. 68-76

Dunkels, Elza (2009): *Vad gör unga på nätet?*. Malmö: Intergraf AB

Hacking, Ian (2000): *Social konstruktion av vad?*. Falun: AIT Falun AB

Hartman, Jan (2004): *Vetenskapligt tänkande, från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur

Herlin, Agneta & Munthe, Bo (2005): *En tryggare skola – Regler och förebyggande arbete mot våld och mobbning*. Nordsteds Juridik AB. s. 34

Herlin, Agneta & Munthe, Bo (2008): *En tryggare skola – regler och förebyggande arbete mot våld och kränkande behandling*. Norstedts Juridik AB

Holme, Magne, Idar & Solvang, Krohn, Bernt (1986): *Forskningsmetodik- om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Höistad, Gunnar (1994): *Mobbning –en bok om att förebygga, upptäcka och stoppa mobbning*. Södertälje: Fingraf

Kelsey, Candice .M. (2007). *Generation MySpace – Helping your teen survive online adolescence*. New York: Marlowe & Company

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur

Medierådet (2006): *Unga och medier – fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Stockholm: Utbildnings- och kulturdepartementet

Meyrowitz, Joshua (1985): *No sense of place*. New York: Oxford University. s.16-34

Microsoft Corporation (2006): *Vem går rastvakt på den virtuella skolgården? - en ögonblicksbild av nät mobbning på svenska grundskolor {elektronisk version}*

Nilzon, R. Kjell. (2005): *Hot och våld – i skolan och samhället*. Helsingborg: Kommunlitteratur

Olin, Fredrik (2003): *Digital mobbning – trakasserier bland ungdomar via Internet och SMS*. D-uppsats. Karlstad: Institutionen för utbildningsvetenskap

Olweus, Dan (1998): *Mobbning i skolan – vad vet vi och vad kan vi göra*. Stockholm: Liber, s. 4-5, 8, 23 - 40

Olweus, Dan (1999): *Mobbning bland barn och ungdomar*. Sverige: Rädda barnen förlag

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003): *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB

Pikas, Anatol (1987): *Så bekämpar vi MOBBNING i skolan*. Uppsala: Tryckkontakt AB

Pipping, Lisbeth (2010): *Jag mobbar inte*. Gothia Förlag

Rimsten, Olle (2006): *Kränkningar i skolan, om barn och vuxna i samspel ur ett juridiskt perspektiv*. Malmö: Gleerups utbildning. s. 6-28

Robson, Colin (2002) *Real world research: a resource for social scientists and practitioner-researchers*. Oxford: Blackwell

SFS 2006:67: Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Stockholm: Riksdagen

SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Riksdagen

Shariff, Shaheen (2008). *Cyber-bullying. Issues and solutions for the school, the classroom and the home*. Oxon: Routledge

Shariff, Shaheen (2004). Keeping Schools Out of Court: Legally Defensible Models of Leadership. Vetenskaplig artikel. *The Educational Forum*, Volume 68 Number3, p 222-233

Skolverket (2009): Allmänna råd och kommentarer: *för att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling*. Stockholm: Skolverket

Skolverket (2011): *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket

Skolverket (2011c): *Olikas lika värde*. Stockholm: Skolverket

Svensson, Peter (2011): "Teorins roll i kvalitativ forskning" i Ahrne, Göran och Svensson, Peter, (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber. s. 192

Utbildningsdepartementet (2006): *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo94 och Lpf94*, (2006). Stockholm

Wenneberg, Barlebo, Sören (2001): *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Helsingborg: Liber

Internet

Arrhenius, Lars & Harnesk, Göran (2010, 26 sep). *Skolan måste ta nätmobbning på allvar*. Expressen debatt. Hämtad från Skolinspektionens hemsida

<<http://www.skolinspektionen.se/sv/Om-oss/Press/Debattartiklar/Skolan-maste-ta-natmobbing-pa-allvar/>> Hämtad den 13 april 2011

Bijker. E. Wiebe & Pinch. J. Trevor (1984) : *The Social Construction of Facts and Artefacts: or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology might Benefit Each Other*. DOI: 10.1177/030631284014003004, hämtad från

<<http://www.fdcw.unimaas.nl/staff/files/users/148/Pinch%20&%20Bijker%201984.pdf>>
Hämtad den 22 maj 2011

Friends (2010) : *Skolor tar inte ansvar för nätmobbning*. Hämtad från Friends hemsida
<<http://www.friends.se/?id=6319>> Hämtad den 17 maj 2011

Friends (2011): *Om mobbning, mobbning (elektronisk)*. Hämtad från Friends hemsida
<<http://friends.se/?id=1591>> Hämtad den 17 mars 2011,

Moore, Cecilia (2011): *Om barns vardag på nätet*. Barnperspektivet – Bris för vuxna. Hämtad från Barnperspektivets hemsida <<http://www.barnperspektivet.se/teman/internet-mobil/ungas-vardag-pa-natet>> Hämtad den 17 maj 2011

Narvehed, L (2008). *Många ungdomar kränks på internet*. Dagens nyheter. Hämtad från dagens nyheter hemsida <<http://www.dn.se/nyheter/sverige/manga-ungdomar-kranks-pa-internet>> Hämtad den 14 april 2011

Rosenqvist, Katarina (2010) : *Skolor tar inte ansvar för nätmobbning*. Hämtad från Friends hemsida <<http://www.friends.se/?id=6319>> Hämtad den 17 maj 2011

Rönnlid, P (2010). *Okunskap förvärrar mobbning*. I: BRIS rapporten 2010, s.16. Hämtad från Bris hemsida <http://www.bris.se/upload/Articles/BRIS-rapport_2010_webb.pdf> hämtad den 21 mars 2011

Olson, Lena (2011). *Cyberbullying – a growing problem that can be more serious than conventional bullying*. Hämtad den 14 april 2011 från <http://www.aamedya.com/HT2-180066_cyberbullying-a-growing-problem-ann-frisen/cyberbullying-a-growing-problem-ann-frisen>

Sandelin, Gunnar (2011): *Bris rapporten: Kunskap ska spridas utifrån 40 års erfarenhet*. Hämtad från Bris hemsida <http://bris.se/upload/Articles/BRIS-rapport_2011_webb.pdf>
Hämtad den 23 maj 2011

SFS (2001:453). Svensk författningssamling: *Socialtjänstlagen*. Hämtad den 7 mars 2011 från <<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20010453.htm>>

Skolinspektionen 2011: *Barn och elevombudet*. Hämtad från skolinspektionens hemsida <<http://skolinspektionen.se/sv/BEO/Jag-vill/veta-mer-om-lagen-/Planer-mot-krankande-behandling-och-diskriminering/>> Hämtad den 14 maj 2011

Skolverket (2011a): *Rapport om Mobbing (elektronisk)*. Hämtad från skolverkets hemsida <<http://www.skolverket.se/sb/d/3996>> Hämtad den 3 mars 2011

Skolverket (2011b): *Artiklar om nät mobbning (elektronisk)*. Hämtad från skolverkets hemsida <<http://kollakallan.skolverket.se/saker/natmobbning/>> Hämtad den 3 mars 2011

Skolverket (2010): *På tal om mobbning - och det som görs*. Hämtad från skolverkets hemsida <<http://www.skolverket.se/sb/d/3533/a/22638>> Hämtad den 17 maj 2011

Socialstyrelsen (2009): *Prevention i skolan (PS)*. Hämtad från socialstyrelsens hemsida <<http://www.socialstyrelsen.se/psykiskhalsa/barnpsykiskahalsa/forskningochutvardering/preventioniskolanps>> Hämtad den 27 maj 2011

Socialstyrelsen (2009a): *Skolans metoder för att förebygga psykisk ohälsa hos barn- En nationell inventering i grundskolor och gymnasieskolor*. Hämtad från socialstyrelsens hemsida <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8395/2009-126-174_2009126174.pdf> Hämtad den 26 maj 2011

Socialstyrelsen (2009b): *Olika former av föräldrarstöd undersöks*. Hämtad från socialstyrelsens hemsida <<http://www.socialstyrelsen.se/psykiskhalsa/olikaformeravforaldrastodundersoks>> Hämtad den 27 maj 2011

SCB (2010): Statistiska centralbyrån. Hämtad från statistiska centralbyråns hemsida <http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0108_2010A01_BR_IT01BR1101.pdf> Hämtad den 16 maj 2011

Willard, Nancy (2007): *Educator's guide to cyberbullying and cyberthreats {elektronisk version}*. Hämtad från <<http://www.cyberbully.org/cyberbully/docs/cbcteducator.pdf>>
Hämtad den 16 maj 2011

Yan Zhang & Barbara M. Wildemut (2009): *Qualitative Analysis of Content*. Hämtad från
<http://www.ils.unc.edu/~yanz/Content_analysis.pdf> Hämtad den 23 maj 2011

BILAGOR

Bilaga 1

Informationsbrev till skolpersonal inför enskild forskningsintervju

Hej!

Vi är två socionomstudenter som studerar för närvarande vår sjätte termin på socionomprogrammet vid Högskolan Kristianstad. Som innebär att vi kommer till att skriva ett självständigt vetenskapligt arbete, c- uppsats.

Syftet med studien avser att undersöka skolpersonal som arbetar på högstadieskolor med årskurserna 6-9. Vi vill undersöka hur det nya fenomenet nätmobbning har påverkat hanteringen och de förebyggande åtgärderna för att stoppa mobbning. Vårt syfte är även att undersöka om handlingsplanerna som finns för mobbningen har utvecklats i takt med det nya fenomenet, nätmobbning.

Genom en verkställande intervju med dig kommer jag till att få fram din personliga syn som skolpersonal på hur mycket kunskap skolan har om begreppet nätmobbning, och hur skolpersonal vid eventuell nätmobbning upptäcker, stoppar och förebygger. De flesta skolor har handlingsplaner/riktlinjer som är till för att vägleda skolpersonal, men ändå kan det tänkas att skolpersonalen agerar i förhållande till begreppet utifrån egna erfarenheter och personliga åsikter. Därmed avser även studien att undersöka hur skolans antimobbningsarbete påverkats eller förändrats till följd av den ”nya teknologin”.

Din medverkan i den kommande forskningsintervjun är fullt frivillig. Du kan när som helst avbryta intervjun, avstå från att besvara frågor och återkalla din medverkan i efterhand. Intervjun kommer till att spelas in och därefter att transkiberas ordagrant av mig.

Intervjun beräknas till att ta ca 40-50 min.

Efter det att studien är avslutad och uppsatsen godkänd av högskolans examinator kommer materialet att förstöras, det vill säga det inspelade bandet och tillhörande utskrift. All information som framkommer i intervjun kommer att behandlas med största konfidentialitet: ingen information kommer att föras vidare till någon obehörig, intervjupersonens namn och organisatoriska tillhörighet kommer att avidentifieras i uppsatsen om det önskas.

Återkom gärna till oss om du har frågor eller synpunkter på undersökningen eller om du finner något oklart i ditt deltagande i forskningsintervjun.

Du kan nå oss på tel & mail.

Bilaga 2

Intervjuguide – intervjufrågor till skolpersonal: lärare och kuratorer.

Inledande frågor

- Hur länge har du arbetat som (lärare, kurator eller speciallärare)?
- Berätta om miljön på skolan?
- Hur ser en typisk arbetsdag ut för dig?

Om mobbning

- Vad är mobbning och hur skulle du vilja beskriva begreppet mobbning?
- Varför uppstår det mobbning tror du
- Hur ser det ut med mobbning på er skola?
- Vad har ni sett för reaktioner/påföljder hos elever som blivit utsatta för mobbning?
- Hur bemöter skolan den mobbade?
- När ni upptäcker mobbning, hur och vad gör ni för att få stop på mobbningen?
- Vilken kunskap har du om nätmobbning?
- Har skolan något antimobbningsarbete/team? Hur arbetar dessa med nätmobbning? Har dem påverkats?
- Finner du någon skillnad på nätmobbning och vanlig mobbning?
- Om nätmobbning pågår hur går antimobbningsarbetet tillväga? Vad gör just du som lärare/kurator i de situationer som mobbning uppstår.
- Upptäckt, stopp och förebyggning av nätmobbning har det ändrats i samband med den utvecklande teknologin?
- Har skolan något antimobbningsarbete/team? Hur arbetar dessa med nätmobbning? Har dem påverkats?
- Finns det handlingsplaner och hur ser de i så fall ut?
- Finns det någon skillnad på antimobbningsarbetet beroende på om det är nät och vanlig mobbning?
- Har ni samarbete med någon specifik myndighet eller organisation i förhållande till mobbningsbegreppet?
- Har ni något mer att tillägga?